

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jana Michalcová

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 21. června 2013

.....

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce, panu Doc. JUDr. Alexandrovi Nettovi, CSc., za vstřícné vedení mé práce, odborné připomínky a cenné rady.

OBSAH

Seznam zkratk	6
ÚVOD	7
1 INSTITUTE PODMÍNĚNÉHO PROPUSŤĚNÍ	9
1.1 Podstata podmíněného propuštění a jeho význam	9
1.2 Vývoj právní úpravy	11
1.2.1 Období mezi lety 1919 - 1950	11
1.2.2 Období mezi lety 1950 - 1961	12
1.2.3 Období mezi lety 1961 – 2009	13
1.2.4 Období od 1. 1. 2010	14
2 PŘEDPOKLADY PRO PODMÍNĚNÉ PROPUSŤĚNÍ	16
2.1 Výkon určité části trestu	16
2.1.1 Podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu	17
2.1.2 Předčasné podmíněné propuštění	18
2.1.3 Potřebná délka vykonaného trestu u doživotně odsouzených	20
2.2 Polepšení odsouzeného	22
2.3 Předpoklad vedení řádného života	27
2.4 Zpříšňující podmínka u podmíněného propuštění podle § 88 odst. 4 a 5 TrZ	29
2.5 Další předpoklady k podmíněnému propuštění	31
3 ŘÍZENÍ O PODMÍNĚNÉM PROPUSŤĚNÍ	35
3.1 Zahájení řízení	35
3.2 Průběh řízení	36
3.3 Podklady pro rozhodnutí	37
3.3.1 Stanovisko Probační a mediační služby	38
3.3.2 Nástroj SARPO a Komise pro podmíněné propuštění	39
3.4 Rozhodnutí o tom, že se odsouzený podmíněně propouští	42

3.4.1	<i>Zkušební doba</i>	45
3.4.2	<i>Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti</i>	46
3.4.3	<i>Další opatření podle § 89 TrZ</i>	47
3.4.4	<i>Podmíněné propuštění s dohledem</i>	49
3.5	<i>Ukončení podmíněného propuštění</i>	53
3.5.1	<i>Rozhodnutí o osvědčení</i>	53
3.5.2	<i>Narizení výkonu zbytku trestu a dodatečné zpřísnění režimu podmíněného propuštění</i>	54
3.5.3	<i>Zákonná fikce výkonu trestu</i>	56
	ZÁVĚR	58
	Seznam použitých zdrojů	62
	Shrnutí/Summary	67
	Seznam klíčových slov/List of key words	68

SEZNAM ZKRATEK

TOS	trest odnětí svobody
TČ	trestný čin
TZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
ZVTOS	zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu TOS a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
řád výkonu trestu	vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
instrukce MS	instrukce ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy
PS	Poslanecká sněmovna
VS	Vězeňská služba
PMS	Probační a mediační služba
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci

ÚVOD

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále jen TOS) je institutem trestního práva hmotného, kterému je v poslední době věnována poměrně velká pozornost, zejména v souvislosti se snahou snížit počty vězňů. V nedávné době se ČR s indexem 219 vězňů na 100.000 obyvatel řadila na jedno z předních míst žebříčku přeplněnosti věznic v Evropě. K 31. 12. 2012 si nepodmíněný TOS odpykávalo 20.429 vězňů, kapacita věznic byla překročena o 8 %. Neúnosnou situaci poměrně razantně „vyřešila“ amnestie předešlého Prezidenta ČR Václava Klause, nečekaně vyhlášená 1. 1. 2013, která výrazně snížila stavy vězňů o 6.443 osob.¹

Způsoby vyřešení problému s přeplněností věznic se hledaly již dlouhou dobu ještě před vyhlášením amnestie. Vedle výstavby nových věznic se pozornost začala upírat právě k podmíněnému propuštění, u nějž se zvažovala možnost jeho masivnějšího využívání. Tyto představy nakonec vyústily v přijetí zákona č. 390/2012 Sb., který mimo jiné novelizuje hmotně-právní a procesní ustanovení podmíněného propuštění.

Tato novela je však v odborných kruzích kritizována, neboť vedle jiného umožňuje revolučně v relativně vysokém počtu případů podmíněné propuštění po výrazně kratší době strávené ve výkonu trestu, než tomu bylo doposud, v důsledku čehož panují pochybnosti o vůbec možnosti jeho reálného využívání v praxi. Také proces přijímání tohoto novelizujícího zákona nebyl bezproblémový. Poslanecký návrh zákona byl na počátku diametrálně odlišný od současné podoby zákona. K výraznému přepracování a rozšíření došlo v době projednávání v Ústavně-právním výboru Poslanecké sněmovny (dále jen PS), za silného vlivu Ministerstva spravedlnosti.² PS přijatý návrh byl nejprve zamítnut Senátem, načež toto zamítnutí bylo PS přehlasováno. Poté Prezident ČR využil své ústavní pravomoci a vrátil novelu sněmovně k opětovnému projednání. PS prezidentovo veto však přehlasovala a zákon nakonec 8. 12. 2012 nabyl účinnosti.

Mimo aktuálního dění však podmíněnému propuštění není v odborné literatuře obecně věnována dostatečná pozornost. Při studování tohoto institutu jsem překvapivě nenarazila na žádnou monografii, která by se jím výhradně či uceleně zabývala. Teoretici trestního práva se

¹ Měsíční statistické hlášení VS pro prosinec 2012 [online]. vscr.cz [21. května 2013]. Dostupné na <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2012/MSH12-2012.pdf>.

Informace k amnestii [online]. vscr.cz, 4. března 2013 [21. května 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/amnestie-1681/>>.

² ŽÁK, Vladimír. Zamýšlené změny ve vězeňské legislativě. *Soudce*, 2013, č. 1, s. 17.

podmíněnému propuštění ve svých publikacích věnují pouze okrajově a obecně, navíc často čerpají jeden od druhého. Na toto téma nebylo zpracováno ani mnoho kvalifikačních prací.

To vše mě vedlo k výběru podmíněného propuštění z výkonu TOS jako tématu mé diplomové práce. Cílem práce je podat ucelený přehled o institutu podmíněného propuštění. Pokusím se popsat a zhodnotit jeho právní úpravu, ve srovnání s úpravami předchozími a s přihlédnutím ke změnám, které výše zmíněná novela zavádí. Především zhodnotím nedostatky a problematické aspekty novelizujícího zákona a pokusím se navrhnout úvahy de lege ferenda, neopomenu však také vyzdvihnout jeho pozitiva. I když přeplněnost věznic není již po amnestii aktuální téma, pokusím se zjistit, zda užívání institutu podmíněného propuštění dokáže razantně snížit počty vězněných osob a ušetřit tak veřejné finance, vynakládané na chod českého vězeňství.

Práce je rozdělena do tří kapitol, úvodu a závěru. Po seznámení se s podstatou a významem tohoto institutu a stručném přehledu vývoje právní úpravy následuje stěžejní část práce, a to rozbor zákonných předpokladů, jejichž splnění je pro podmíněné propuštění nezbytné. Jejich zákonné vymezení je mnohdy vágní, proto si kvůli své důležitosti zaslouží bližší pozornost. Ta je zde obzvláště napříč všemi podmínkami věnována specifickým formám podmíněného propuštění, a to tzv. předčasnému podmíněnému propuštění a podmíněnému propuštění doživotně odsouzených. V poslední kapitole se pak věnuji procesnímu vymezení řízení o podmíněném propuštění a také podkladům, které mají a v budoucnu budou mít soudy pro své rozhodnutí k dispozici. V neposlední řadě se věnuji také omezujícím opatřením a povinnostem ukládaným podmíněně propuštěným a roli, kterou zde sehrává Probační a mediační služba a další subjekty. Vzhledem k omezenému rozsahu práce se však některým otázkám věnuji pouze okrajově, zejména podmíněnému propuštění mladistvých, mezinárodním dokumentům upravujících podmíněné propuštění a srovnání s cizí právní úpravou.

Poznatky pro psaní práce jsem čerpala především z odborných článků, výzkumných šetření a dostupných informací na internetu. Práce reflektuje stav právní úpravy účinné ke dni 21. června 2013.

1 INSTITUT PODMÍNĚNÉHO PROPUŠTĚNÍ

1.1 Podstata podmíněného propuštění a jeho význam

Podstata podmíněného propuštění z výkonu TOS³ spočívá v tom, že je odsouzenému za splnění zákonem stanovených podmínek podmíněně odpuštěn výkon zbytku trestu, je předčasně propuštěn na svobodu ještě před odpykáním celého trestu, a pokud po soudem stanovenou zkušební dobu povede řádný život a splní uložené podmínky, nemusí již zbytek trestu vykonat.⁴

Vychází se z předpokladu, že proces nápravy odsouzeného může postupovat rychleji, než soudce původně při ukládání trestu předpokládal, a proto není nutné trvat na výkonu celého uloženého TOS, ovšem pouze při náležitém zjištění, že se odsouzený napravil natolik, že již nepředstavuje nebezpečí pro společnost.⁵ Bylo-li tedy dosud odpykanou částí trestu dosaženo jeho účelu, další výkon není potřebný a odůvodněný. Tento postup je výrazem zásady přiměřenosti trestních sankcí vyjádřené v § 38 odst. 2 TrZ, kdy sankce má pachatele postihovat jen v nezbytné míře.

Nicméně při rozhodování, zda jsou u odsouzeného splněny podmínky pro podmíněné propuštění, vyhodnocuje soud provedené důkazy vždy pouze s pravděpodobnostním závěrem.⁶ Proto se může stát, že ne každý podmíněně propuštěný splní očekávání soudu, tedy že povede řádný život a dodrží omezující podmínky. Propuštění je pouze podmíněné, provizorní, nabytá svoboda není absolutní. Proto v případě špatného chování ve stanovené zkušební době může soud propuštění odvolat a nařídit pokračování výkonu trestu.

Podmíněné propuštění umožňuje odsouzenému prokázat, že vykonaný trest v kratší výměře, než v jaké byl uložen, zajistil jeho nápravu a ochranu společnosti. Vedle testu pachatelovy schopnosti řádně se začlenit do společnosti je podmíněné propuštění také zkouškou účinnosti vězeňských metod zacházení a schopností Probační a mediační služby (dále jen PMS).⁷

³ Podmíněné propuštění se historicky zformovalo jako třetí stádium tzv. progresivního systému výkonu TOS, který vychází z myšlenky postupného uvolňování režimu odsouzených během výkonu TOS podle stupně jejich nápravy.

KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. s. 222.

⁴ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Linde, 2009. s. 239.

⁵ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 249.

⁶ ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo*, 2004, č. 8, s. 19.

⁷ ROZUM, Jan a kol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. s. 9.

Teprve tehdy, chová-li se podmíněně propuštěný řádně až do skončení stanovené zkušební doby, stává se jeho propuštění definitivní. Poté se má za to, že celý trest byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn. Nevykonanou část trestu tedy nebude muset nikdy později odpykat.

U méně narušených odsouzených může k vedení řádného života postačit pouhá hrozba výkonu zbytku trestu. U některých je však k dovršení převýchovy potřeba dalšího pozitivního působení.⁸ Proto jim může soud v rámci zkušební doby uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k vedení řádného života, dohled, jakož i další opatření.

Podmíněné propuštění je laickou veřejností často chybně chápáno pouze jako dobrodíní pro odsouzeného. Jeho smysl je mylně spatřován v tom, že odsouzený je po odpykání stanovené délky trestu automaticky propuštěn za dobré chování ve výkonu trestu. Podmíněné propuštění však přichází v úvahu pouze, pokud je zde odůvodněný předpoklad, že odsouzený povede řádný život i na svobodě, a neexistuje tak pro společnost velké riziko recidivy.⁹ Podmíněné propuštění je tedy mimořádným institutem, uděleným při splnění zákonných podmínek a zvážení všech aspektů toho konkrétního případu.

Podmíněné propuštění je významným prostředkem k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného, a přispívá tak k ochraně společnosti. Představuje také významný motivační faktor pro chování odsouzeného, a to jak ve výkonu trestu, tak i poté na svobodě.¹⁰

Již možnost podmíněného propuštění pozitivně ovlivňuje vězeňskou atmosféru, dává vězňům perspektivu, a tím je stimuluje k vlastnímu aktivnímu přičinění o svou nápravu a vytvoření tak předpokladů opravňujících naději, že dalšího výkonu již nebude zapotřebí. Do určité míry také paralyzuje některé negativní účinky pobytu ve vězení.¹¹

Po propuštění umožňuje pomocí uložených opatření dovršit převýchovu a usměrnit proces postupného návratu propuštěného na svobodu, který je pro samotného propuštěného bez náležité pomoci a kontroly mnohdy obtížný. Podmíněné propuštění navazuje na působení výkonu TOS, vytváří tedy určitý mezistupeň usnadňující přechod mezi vysoce kontrolovaným

⁸ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku I.: obecná část (§ 1 - 139)*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 1080.

⁹ Tamtéž, s. 1077.

¹⁰ NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vydání. Praha: Academia, 1969. s. 204.

¹¹ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 9.

vězeňským prostředím a běžným svobodným životem.¹² Odvracuje také potíže se znovu začleněním odsouzeného do společnosti, a je tak významnou oporou i pro něj samotného.¹³

Tímto vším se podmíněné propuštění odlišuje od běžného propuštění vězně na svobodu, které následuje po vykonání celého uloženého trestu. Všechny své funkce však může plnit jen při odborném přístupu všech zainteresovaných subjektů a při své správné aplikaci.

1.2 Vývoj právní úpravy

1.2.1 Období mezi lety 1919 - 1950

Institut podmíněného propuštění byl do našeho právního řádu zaveden teprve po vzniku Československé republiky zákonem č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, s účinností od 28. 10. 1919.

Podle § 10 tohoto zákona bylo podmíněné propuštění možné u trestu delšího jednoho roku, pokud si odsouzený odpykal alespoň dvě třetiny trestu, nejméně však rok, u doživotně odsouzených nejméně 15 let, bylo-li z okolností možno usoudit, že se odsouzený bude na svobodě řádně chovat. Přitom se mělo přihlížet k chování ve výkonu trestu, k předchozímu způsobu života, k povaze odsouzeného a k poměrům, které ho čekaly na svobodě.

Stejně jako dnes byla odsouzenému stanovena zkušební doba, ve které se měl osvědčit. Trvala stejnou dobu jako zbytek trestu, nejméně však činila dvě léta. U doživotně odsouzených trvala deset let. Pokud bylo na konci zkušební doby proti podmíněně propuštěnému vedeno trestní řízení, prodlužovala se až do jeho skončení.

Nad podmíněně propuštěným mohl být po trvání zkušební doby stanoven ochranný dozor a uložena i omezení týkající se místa pobytu a způsobu života. Ochranný dozor vykonával okresní soud, v jehož obvodě se podmíněně propuštěný trvale zdržoval, a to prostřednictvím ochranného dozorce, který se řídil pokyny soudu. Ten podával soudu ve stanovených lhůtách zprávy o chování podmíněně propuštěného a oznamoval každou závalu v jeho chování. Za ochranného dozorce mohla být ustanovena i osoba příbuzná, pokud požívala veřejné důvěry a bezúhonné pověsti.¹⁴

¹² VANTUCH, Pavel. K možnostem využití podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. *Právo a zákonnost*, 1991, č. 2, s. 109.

¹³ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 9.

¹⁴ Tamtéž, s. 36.

Všechna rozhodnutí o podmíněném propuštění činila „komise pro podmíněné propuštění z trestu“, nikoliv tedy soud. Komise byla zřízena u krajského soudu, v jehož obvodu si odsouzený odpykával trest, a složena ze dvou soudců a státního zástupce. Řízení bylo zahájeno buď z moci úřední, nebo na žádost odsouzeného. Ředitel věznice byl povinen podat návrh na podmíněné propuštění vždy, když byly splněny zákonem stanovené podmínky k podmíněnému propuštění.

Jakýsi mezistupeň tvořilo přeložení odsouzeného do přechodného ústavu trestního. Dle § 16 citovaného zákona do něj mohl být umístěn odsouzený, kterého nebylo možno podmíněně propustit, protože se nedalo z okolností soudit, že se bude na svobodě řádně chovat, ale přesto existovala důvodná naděje, že se polepší. V ústavu byl odsouzený pod mírnějším dohledem a měl přivykat svobodnějšímu pohybu a volnější práci. Pokud nastaly během pobytu v ústavu podmínky pro podmíněné propuštění, mělo být povoleno. Pokud se však provinil, mohl být přemístěn zpět do věznice. O těchto opatřeních opět rozhodovala již zmíněná komise.¹⁵

1.2.2 Období mezi lety 1950 - 1961

Výše uvedená právní úprava s drobnými změnami platila až do roku 1950, kdy byl v rámci sjednocení trestního práva hmotného vydán zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, a dále také zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Tyto zákony zrušily zákon č. 562/1919 Sb. a upravovaly podmíněné propuštění ve svých ustanoveních. To již tedy nebylo, ani v pozdějších letech, vymezeno v samostatném zákoně.

Nově podle trestního zákona mohl být odsouzený podmíněně propuštěn po odpykání poloviny TOS, u doživotně odsouzených po patnácti letech. Zásadní byla podmínka, že odsouzený musel svou prací a chováním ve výkonu trestu prokázat polepšení opravňující k naději, že povede řádný život pracujícího člověka. Při výkonu TOS se kladl velký důraz na pracovní činnost, což odpovídalo tehdejší politické situaci a vypovídalo o tom i tehdejší pojetí účelu trestu, kdy trestem měli být zneškodněni nepřátelé pracujícího lidu a odsouzení vychováni k dodržování pravidel socialistického soužití. Užitečná práce měla vězni umožnit, aby se po propuštění začlenil do řad pracujících. Kontrastem k podmíněnému propuštění byla trestním zákonem zakotvená možnost prodloužit soudem uložený TOS v případě, kdy pachatel trestným činem (dále jen TČ) projevil nepřátelství k lidově demokratickému řádu a

¹⁵ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva: III. tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 91.

za výkonu trestu neprokázal svou práci a svým chováním polepšení. Po odpykání celého trestu pak mohl být přeřazen do tábora nucené práce na tři měsíce až dvě léta.¹⁶

Zkušební doba byla stanovena v rozmezí dvou až deseti let. Na dobu jejího trvání bylo možno uložit přiměřená omezení, směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život pracujícího člověka, a také povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou TČ způsobil. Zákon však neupravoval možnost stanovení ochranného dozoru, zachována ale zůstala instituce přechodných ústavů.¹⁷

Rozhodnutí činila opět komise pro podmíněné propuštění, zřízená u krajského soudu, v jehož obvodu byl trest vykonáván, a to jen na návrh krajského prokurátora nebo velitele vězeňského ústavu. Oproti předchozí právní úpravě ji však tvořili dva soudci z povolání jmenovaní ministrem spravedlnosti a tři soudci z lidu, po novele trestního řádu se složení změnilo na jednoho soudce a dva soudce z lidu, což je bližší současnému pojetí rozhodování v soudních senátech. Po přijetí novely trestního řádu č. 64/1956 Sb. bylo rozhodování svěřeno krajskému soudu a k podání žádosti byl oprávněn i odsouzený.¹⁸

1.2.3 Období mezi lety 1961 – 2009

Dalším mezníkem ve vývoji institutu podmíněného propuštění byl rok 1962, kdy nabyly účinnosti nový trestní zákon č. 140/1961 Sb. (dále jen TZ) a nový trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb. (dále jen TŘ).

Dle § 61 TZ mohl být odsouzený podmíněně propuštěn, pokud ve výkonu TOS svým vzorným chováním a poctivým poměrem k práci prokázal polepšení a mohlo se od něj očekávat, že povede řádný život pracujícího člověka. Místo posledně zmiňované podmínky mohl soud nově přijmout záruku společenské organizace za dovršení jeho nápravy. Se zárukami společenských organizací bylo spojováno očekávání, že svým výchovným působením mohou nahradit činnost tehdy ještě neexistující profesionální probační služby.¹⁹

Potřebná délka odpykaného trestu byla obecně stanovena na polovinu. Dalším přínosem zákona bylo, že u vyjmenovaných TČ a zvláště nebezpečného recidivisty se vyžadovalo vykonání dvou třetin trestu. Novelou č. 56/1965 Sb. byl zakotven požadavek, aby soud při rozhodování o podmíněném propuštění přihlédl též k závažnosti spáchaného TČ, jakož i k tomu, do které nápravně výchovné skupiny byl odsouzený zařazen.

¹⁶ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 29.

¹⁷ SOLNAŘ: *Systém českého...*, s. 92.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

Úprava doznala významných změn po společensko-politických změnách v roce 1989. Novelami TZ č. 175/1990 Sb. a 290/1993 Sb. byl nově formulován okruh okolností, které jsou dokladem pachatelova polepšení.²⁰ Byla vypuštěna slovní spojení řádný život *pracujícího člověka* a záruka *společenské organizace* a dále byla zrušena podmínka *vzorného chování odsouzeného* a jeho *poctivý poměr k práci*. Poměrně zásadní byla i skutečnost, že soud již neměl povinnost přihlížet k závažnosti spáchaného TČ a k typu věznice, do které byl odsouzený zařazen. Vzhledem ke zrušení trestu smrti a po téměř třiceti čtyřech letech znovuzavedení TOS na doživotí byla opět zakotvena možnost podmíněného propuštění u tohoto výjimečného trestu, a to po nejméně dvaceti letech jeho výkonu. Důležitou změnu přinesla také novela č. 265/2001 Sb., která s účinností od 1. 1. 2002 zavedla možnost vyslovení dohledu nad podmíněně propuštěným. Poslední poměrně zásadní novelou TZ č. 274/2008 Sb. bylo umožněno soudům přihlídnout při podmíněném propuštění také k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu a zda částečně nebo zcela odčinil následky trestné činnosti. Jestliže odsouzený vykonával ochranné léčení před nástupem výkonu TOS nebo v jeho průběhu, měl soud přihlídnout i k projevenému postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení.

Pokud jde o procesní stránku, ta byla v předmětném období upravena zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a je vlastně touto normou ve znění novel upravená doposud, kdy na rekodifikaci trestního práva procesního zatím čekáme.

1.2.4 Období od 1. 1. 2010

Dne 1. ledna 2010 nabyl účinnosti současný trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb., dále jen TrZ). Hmotně-právní úprava podmíněného propuštění je obsažena v ustanoveních § 88, § 89 a § 91. Dle důvodové zprávy je z důvodu přehlednosti oproti předchozí právní úpravě institut podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu a nově zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce upraven samostatně v ustanovení § 90. V ustanovení § 91 pak nalezneme společná ustanovení tohoto institutu a institutu podmíněného propuštění. Odchytky podmíněného propuštění mladistvých jsou upraveny v § 78 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSM).

²⁰ SOLNAŘ: *Systém českého...*, s. 92.

Procesní stránku pak upravuje již zmíněný TRŘ v ustanoveních § 331 – 333, vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, v § 38 a § 39, a dále instrukce ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001- Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, v § 65 (dále jen instrukce MS).²¹

Úprava podmíněného propuštění v TrZ navázala na předchozí úpravu v TZ. TrZ však přinesl i některé významné novinky, které by měly přispět k naplňování základních funkcí podmíněného propuštění v systému postpenitenciární péče. Cílem změn bylo jednak pokračovat v trendu posilování pozitivních prvků z hlediska zajišťování nápravy pachatelů odsouzených k nepodmíněnému TOS náležitým využitím postupného návratu propuštěného vězně do svobodného života a jednak v návaznosti na novou kategorizaci TČ v § 14 TrZ, prohloubit diferenciaci přístupu k jednotlivým odsouzeným podle toho, zda byli odsouzeni k TOS za přečin, zločin, určitý v zákoně vyjmenovaný zvlášť závažný zločin či k výjimečnému trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let a na doživotí.²²

Je nutno ovšem také zmínit, že TrZ byl za svou krátkou dobu účinnosti ohledně institutu podmíněného propuštění již čtyři krát novelizován, a to zákony č. 181/2011 Sb., č. 330/2011 Sb., č. 357/2011 Sb. a č. 390/2012 Sb. Nelze přehlédnout fakt, že k úpravě ustanovení o podmíněném propuštění došlo v průběhu jednoho roku hned třemi samostatnými novelami, což jistě nelze považovat za vhodné. Svědčí to o nekonceptnosti úprav jednoho ze základních právních kodexů, jakým TrZ nepochybně je. Byť se takový způsob práce Parlamentu ČR bohužel stal v posledních letech pravidlem, nelze s ním souhlasit, neboť vytváří zcela nepřehledný právní řád a klade na soudy mimořádné požadavky.²³

V následujících kapitolách se budu podrobněji zabývat současnou právní úpravou institutu podmíněného propuštění, kterou TrZ přinesl, s přihlédnutím k jeho novelizovanému znění a se srovnáním s předchozí úpravou v TZ. Samozřejmě neopomenu ani jeho procesní vymezení.²⁴

²¹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1079.

²² ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: *K podmíněnému propuštění...*, s. 250.

²³ Tamtéž, s. 251.

²⁴ Podmíněnému propuštění se věnuje také řada mezinárodních dokumentů. V rámci Rady Evropy jsou nejdůležitějšími zejména Evropská úmluva ETS 51 o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli (Sb. MS č. 75/2002), Směrnice č. R(70)1 k praktické organizaci opatření dohledu a postpenitenciární péči a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným. Z aktů EU je nejvýznamnějším Rámcové rozhodnutí Rady 2008/947/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty, ve znění Rámcového rozhodnutí 2009/299/SVV, které mezi členskými státy EU nahrazuje příslušná ustanovení Úmluvy ETS 51.

2 PŘEDPOKLADY PRO PODMÍNĚNÉ PROPUŠTĚNÍ

Aby mohl být odsouzený podmíněně propuštěn z výkonu TOS, musí splňovat zákonem stanovené podmínky, což soud posléze zkoumá v rámci řízení. Těmito předpoklady se budu, nejen pro jejich mnohdy vágní formulaci, ale také samotný význam pro podmíněné propuštění, podrobněji zabývat v následujících podkapitolách.

2.1 Výkon určité části trestu

Prvním obecným předpokladem pro podmíněné propuštění je výkon určité části uloženého nebo podle rozhodnutí Prezidenta ČR zmírněného TOS.²⁵ TZ ve znění svých pozdějších novel vycházel ze tří kategorií podmíněného propuštění, které byly odvozeny od závažnosti TČ. U převážné většiny TČ musel odsouzený obecně vykonat polovinu uloženého trestu. Dvě třetiny se vyžadovaly u taxativně vyjmenovaných zvláště závažných TČ, výjimečného trestu a při spáchání TČ v postavení zvláště nebezpečného recidivisty. Poslední kategorii tvořil výjimečný trest na doživotí, kdy bylo nutno vykonat alespoň dvacet let trestu.

TrZ toho základní rozdělení převzal, samozřejmě při vypuštění pojmu zvláště nebezpečného recidivisty z § 88 odst. 4, který TrZ již nepoužívá, a změně rozpětí výjimečného trestu nad dvacet až do třiceti let. Současně došlo u zmíněného ustanovení s ohledem na jinou systematiku zvláštní části TrZ ke změně výčtu TČ, vypuštění TČ proti majetku a naopak novému zařazení některých násilných TČ.²⁶ Nejvýznamnější změnou bylo ovšem zavedení další čtvrté kategorie, tzv. předčasného podmíněného propuštění, které je možné u pachatelů přečinů. Dle § 88 odst. 2 původního znění TrZ bylo možno pachatele přečinu podmíněně propustit i předtím, než vykonal polovinu uloženého (nebo zmírněného) TOS v případě, že prokázal svým vzorným chováním a plněním povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba.

Dne 8. 12. 2012 nabyla účinnosti již zmíněná novela, zákon č. 390/2012 Sb. Její snahou je mimo jiné zmírnění podmínek pro podmíněné propuštění a zrychlení, zefektivnění procesu podmíněného propuštění u méně závažné kriminality z kategorie přečinů. Následkem toho se mělo docílit částečného vyřešení problému s přeplněností věznic, která zde panovala

²⁵ Doba výkonu trestu začíná běžet prvním dnem skutečného nástupu odsouzeného do výkonu trestu. Dle § 92 TrZ se do ní započítává vykonaná vazba a vykonaný trest, pokud došlo k novému odsouzení pro týž skutek. Povinnost započítání vyplývá ze zásady, že nikdo nemá být pro tentýž čin potrestán dvakrát. PŮRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1119.

²⁶ GŘIVNA, Tomáš, ŘÍHA, Jiří. Vybrané problémy časové působnosti a přechodného ustanovení trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 3, s. 66.

před vyhlášením amnestie předešlého Prezidenta ČR Václava Klause, neboť poměrně velkou část populace ve věznicích tvořily právě osoby odsouzené za přečiny, tedy převážně osoby s nižším stupněm narušení.²⁷ Dle důvodové zprávy se novelou zajistí včasné podmíněné propuštění u již napravených odsouzených, kteří se tak budou moci rychleji vrátit do svého sociálního prostředí, dostát svých závazků vůči poškozenému, osobám odkázaným na něho výživou, případně vůči dalším osobám. Snížením počtu vězňů odsouzených za přečin má také dojít k úsporám, neboť každý vězeň dnes stojí stát necelý 1.000 Kč denně.

Zůstává zachována základní kategorie, tedy požadavek výkonu poloviny trestu. Novela však zavádí další pátou kategorii, kdy dle § 88 odst. 1 písm. b) TrZ může být odsouzený podmíněně propuštěn již po výkonu jedné třetiny uloženého (nebo zmírněného) TOS, a to za předpokladu, že nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin a nebyl dosud ve výkonu TOS. V návaznosti na to došlo i ke změně ustanovení § 88 odst. 2. Nově je možné podmíněně propustit pachatele přečinu při splnění zákonných podmínek i před výkonem poloviny, resp. třetiny trestu. Zároveň byla u tohoto ustanovení přidána věta druhá, dle které soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život. Touto podle mého názoru velmi problematickou větou se budu zabývat v podkapitole 2.3.

2.1.1 Podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu

Shodně s prof. Šámalem a prof. Válkovou²⁸ za velmi nešťastné považuji zakotvení možnosti podmíněného propuštění již po výkonu jedné třetiny trestu, neboť se může týkat nejen pachatelů přečinů, ale i zločinů (ne zvlášť závažných). Nejsem si zcela jista, zda si někdo z tvůrců zákona uvědomil, jací odsouzení do kategorie zločinů spadají, neboť se týká nemalé skupiny pachatelů závažných TČ, u nichž horní hranice trestní sazby nedosahuje deseti let. Zákonodárce za méně narušeného odsouzeného považuje např. vězně vykonávajícího TOS za zločin mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149 odst. 1, 2 TrZ), neoprávněného odebrání tkání a orgánů (§ 164 odst. 1), zbavení osobní svobody (§ 170 odst. 1), vydírání (§ 175 odst. 1, 2) a za mnohé další zločiny.²⁹ U těchto zmíněných TČ zákon stanovuje výši horní trestní sazby na osm let, třetina tedy činí zhruba 2 roky a 8 měsíců.

²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 17. března 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>>.

²⁸ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 251.

²⁹ VÁLKOVÁ, Helena. Prezidentovo veto bylo namístě. *Lidové noviny*, 18. října 2012, s. 19.

I když zákon vyžaduje, aby se jednalo o pachatele prvotrestaného nepodmíněným TOS, je nutné si uvědomit, že právě nepodmíněný TOS v trvání několika let mu byl uložen z patřičných důvodů s ohledem na okolnosti případu a osobu pachatele. Požadavek prvotrestání TOS u těchto závažných TČ s poměrně vysokou trestní sazbou tedy podle mě nehraje žádnou roli. Takovýto trest se přece neukládá osobě, která z běžného života vybočila ojedinělým selháním. Navíc požadavek prvotrestání se vztahuje jen k TOS, tudíž se může jednat i o recidivistu, kterému byl však dříve uložen jiný druh trestu než nepodmíněný TOS. Lze vážně pochybovat o tom, zda je propouštění takového pachatele již po výkonu třetiny trestu v souladu s racionální trestní politikou.³⁰

Nedokážu si proto představit nápravu těchto pachatelů již po výkonu třetiny trestu, a tedy vůbec aplikaci tohoto ustanovení ve vztahu k pachatelům zločinů. Zavedení této možnosti jistě také nepřispěje k pocitu bezpečí veřejnosti a respektu, dodržování trestněprávních norem.³¹ Je sice chvályhodné, že se zákonodárce snažil vyřešit tehdejší problém s přeplněností věznic, nicméně ne dle mého názoru zcela promyšleným způsobem. Skoro to vypadá, jako by předkladatelem návrhu novelizujícího zákona nebyla skupina poslanců (a „pozměnovatelem“ prakticky Ministerstvo spravedlnosti), ale Ministerstvo financí, ve snaze ušetřit na výkonu TOS finance za každou cenu. Místo hledání řešení, jak co nejrychleji dostat odsouzené z věznice, by se měl zákonodárce, ale i soudy a Vězeňská služba (dále jen VS) zabývat tím, aby odsouzení byli za brány věznice posíláni jen v nezbytných případech, a aby se tam také v poměrně častých případech nevraceli. Zmírňováním podmínek podmíněného propuštění nelze řešit problémy mající svůj původ jinde. Udivuje mě, že takováto nepromyšlená, až ukvapená změna TrZ byla vůbec přijata.

2.1.2 Předčasné podmíněné propuštění

Podrobnější analýze se nevyhne také již zmíněné předčasné podmíněné propuštění upravené v § 88 odst. 2 TrZ. Podmíněně propustit při splnění zákonných podmínek i před výkonem poloviny, resp. nově i třetiny trestu je možné jen pachatele přečinu, tedy méně závažné trestné činnosti. Tato skutečnost vyplývá z mimořádnosti tohoto institutu a je jistou protiváhou ustanovení § 88 odst. 4 a 5 TrZ, které naopak dopadají na pachatele nejzávažnějších TČ. Jedná se vlastně o další projev zmírnění trestní represe, který vychází z určitého „šokového“ krátkodobého působení TOS, jež by mělo pachatele odradit od

³⁰ VÁLKOVÁ: Prezidentovo veto..., s. 19.

³¹ Tamtéž.

pokračování v kriminální kariéře a dát mu šanci k prokázání schopnosti vést na svobodě řádný život.³²

Zákon neuvádí žádnou minimální dobu výkonu TOS, po jaké přichází předčasné podmíněné propuštění v úvahu. Teoreticky je možné hned po výkonu jediného dne, nicméně s ohledem na další podmínky je takový postup v praxi zcela nereálný. Tato doba je tedy individuální, závislá na celkové délce uloženého TOS a takové době jeho výkonu potřebné proto, aby odsouzený vůbec mohl prokázat vzorné chování a plnění svých povinností i to, že u něj není třeba dalšího výkonu TOS.³³

Zavedení tohoto institutu považují za přínosné, neboť umožňuje předčasně podmíněně propustit ty pachatele přečinů, kteří doposud vedli řádný život či vykazují zanedbatelnou míru narušení. Jeho uplatnění si dokážu představit u pachatelů, kteří z běžného života vybočili ojedinělým selháním, např. kteří z nedbalosti způsobili dopravní nehodu a spáchali tak přečin těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 TrZ nebo např. při odsouzení za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 2 TrZ. U těchto osob by se skutečně mohl projevit „šokový“ účinek, neboť lze předpokládat, že na ně výkon TOS zapůsobil natolik, že již nebudou chtít pokračovat v trestné činnosti a vracet se do věznice. Účel trestu by tak mohl být naplněn dříve, než po výkonu jeho poloviny resp. třetiny a další pobyt ve vězení by byl tudíž zbytečný.

Na druhou stranu však nepodmíněný TOS představuje ultima ratio, jeho uložení přichází v úvahu pouze v případě, nelze-li ke splnění účelu trestu uložit některý z alternativních trestů, což je vyjádřeno v § 55 odst. 2 TrZ. Pokud tedy soud pachateli přečinu vzhledem k jeho osobě uloží TOS, zjevně nepředpokládá, že by uložení jiného trestu vedlo k vedení řádného života. Zákonodárce tak na straně jedné stanovuje mantinely soudům pro ukládání TOS za TČ, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let, na straně druhé zavádí institut předčasného podmíněného propuštění, jehož aplikace je dle mého názoru možná jen u „méně narušených“ pachatelů, u nichž by k nápravě mnohdy stačilo i vykonání jiného druhu trestu. Je známo, že soudy stále kladou velký důraz na represivní účel trestu a jsou zdrženliví k ukládání alternativních trestů. Zákonodárce se zakotvením předčasného podmíněného propuštění tak dle mého názoru snažil alespoň napravit aplikační praxi soudů, kdy změna návyků soudců při ukládání trestů je dnes jistě potřebná. Lze jen doufat, že zavedením elektronického monitoringu u trestu domácího vězení se počet ukládaných

³² PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1086.

³³ Tamtéž, s. 1087.

krátkodobých nepodmíněných TOS sníží a pachatelům, u kterých by předčasné podmíněné propuštění přicházelo v úvahu, bude ukládán tento alternativní trest.³⁴

2.1.3 Potřebná délka vykonaného trestu u doživotně odsouzených

U doživotně odsouzených může v souvislosti s potřebnou délkou vykonaného trestu nastat dvojitá situace. Zákon obecně vyžaduje vykonání alespoň dvaceti let trestu. Oproti případům uvedeným v § 88 odst. 4 TrZ (a tedy požadavku vykonání dvou třetin trestu), jde o pevně stanovenou hranici, která vyplývá z časově neomezeného trvání TOS na doživotí. Doba dvaceti let by měla být postačující k tomu, aby trest byl dostatečně přísnou sankcí, ale aby zároveň poskytla určitou šanci na podmíněné propuštění i pachateli, jemuž byl uložen nejpřísnější trest.³⁵

Toto pravidlo však může být zpřísněno v případě, kdy soud při ukládání TOS na doživotí rozhodne, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává. Doživotně odsouzení jsou vzhledem ke své nebezpečnosti soudem obligatorně zařazováni do věznice nejpřísnějšího režimu, tj. do věznice se zvýšenou ostrahou. Do věznice s mírnějším režimem mohou být přeřazeni nejdříve až po odpykání deseti let trestu.³⁶ V důsledku toho lhůta dvaceti let počíná běžet až po přeřazení a podmíněné propuštění je pak možné nejdříve až po odpykání třiceti let trestu. Tím dochází vlastně ke zpřísnění už tak nejpřísnějšího trestu. Pro odsouzeného se šance na podmíněné propuštění značně oddálí či může být dokonce vyloučena např. vzhledem k jeho vysokému věku. Komentář³⁷ uvádí, že rozhodnutím o nezapočtení má být odsouzený motivován k dobrému chování a plnění povinností, aby mohl dosáhnout přeřazení co nejdříve. Nicméně je otázkou, zda vidina možného přeřazení až po nejdříve deseti letech výkonu trestu

³⁴ Předčasné podmíněné propuštění upravuje od počátku své účinnosti i ZSM. Mladistvého lze obecně podmíněně propustit z výkonu trestního opatření odnětí svobody buď podle ustanovení TrZ stejně jako dospělého pachatele* nebo s modifikací podle zvláštního ustanovení § 78 ZSM. Pokud mladistvý splní podmínky stanovené TrZ, je možné jej předčasně podmíněně propustit i před vykonáním třetiny, poloviny nebo dvou třetin uloženého trestního opatření, avšak pouze na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice. Sám mladistvý takové oprávnění nemá, to může využít jen u obecného podmíněného propuštění. Odlišně od TrZ se však u mladistvých předčasné podmíněné propuštění navíc umožňuje i před vykonáním dvou třetin trestního opatření. Tato možnost je tu s ohledem na osobu mladistvého dle mého názoru jistě na místě.

*S výjimkami – u mladistvého neplatí odkaz týkající se výjimečného trestu, protože trestní opatření odpovídající výjimečnému trestu nelze mladistvému uložit.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 738.

³⁵ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1091.

³⁶ § 54 odst. 4 ve spojení s § 57 odst. 4 písm. a) TrZ

³⁷ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 743.

a následný výkon alespoň dvaceti let trestu může odsouzeného vůbec ještě motivovat a zda spíše nepovede k rezignaci.

Možnost nezapočtení je pouze fakultativní. Zákon nestanoví žádná bližší kritéria pro určení, v jakých případech může soud takto postupovat. Vhodnost použití bude zřejmě záviset na individuálním posouzení okolností případu a nebezpečnosti pachatele,³⁸ docházet k němu však bude spíše výjimečně. I mezi doživotně odsouzenými se jistě mohou vyskytovat takoví pachatelé, kteří budou svým činem a nebezpečností „převyšovat“ ostatní doživotně odsouzené. K rozhodnutí o nezapočtení by soud zřejmě přistoupil např. u pachatele TČ teroristického útoku dle § 311 odst. 1, 3 písm. b), e) TrZ, při němž by zemřely desítky lidí, a byla by způsobena škoda velkého rozsahu. Doposud byl doživotní trest ukládán převážně za spáchání vícenásobné vraždy či za spáchání jediné vraždy zvlášť surovým či trýznivým způsobem. Soud však přistoupil k nezapočtení již např. v případě „heparinového vraha“ Petra Zelenky, který byl k doživotnímu odnětí svobody odsouzen za sedm dokonanych vražd a deset pokusů o tento TČ.³⁹

Může vyvstat otázka, zda již samotné uložení výjimečného TOS na doživotí a možnost podmíněného propuštění po dvaceti letech není postačující a eventualita nezapočtení není tudíž nadbytečná. Pokud nejsou po dvaceti letech splněny podmínky pro propuštění, soud k němu jednoduše nepřistoupí. Navíc o nezapočtení musí soud rozhodnout zároveň s rozhodnutím o uložení trestu tímž rozsudkem, později to není možné. Soud tak již v okamžiku ukládání trestu v podstatě vylučuje jakoukoli naději na napravení pachatele, kterou však není možné nikdy absolutně vyloučit.

Nicméně ztížení možnosti podmíněného propuštění u těchto nejnebezpečnějších pachatelů považuju z důvodu účinné ochrany společnosti za správné. Takové osoby jsou téměř vždy mimořádně narušené a těžko napravitelné, a je tedy nutné je od společnosti dlouhodobě izolovat. Doba třiceti let mi vzhledem k mimořádné závažnosti takovýchto TČ připadá k šanci na prokázání napravení za adekvátní. Takové osoby by neměly být podmíněně propouštěny dříve, i kdyby se polepšily sebevíc.

V souvislosti s tím je vhodné podotknout, že na Slovensku šla právní úprava ještě dále a umožňuje soudu rozhodnout o nepřipustnosti podmíněného propuštění doživotně odsouzených při splnění určitých zákonem stanovených podmínek, jakými jsou např.

³⁸ ŘEHÁČEK, Jan. Trest odnětí svobody na doživotí a možnost podmíněného propuštění odsouzených z jeho výkonu. *Státní zastupitelství*, 2007, č. 9, s. 6.

³⁹ Zvukový záznam vynesení odsuzujícího rozsudku nad Petrem Zelenkou [online]. youtube.com [cit. 1. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.youtube.com/watch?v=E2vx40AixzI>>.

spáchání dvou nebo více zvlášť závažných zločinů, současné naplnění dvou či více okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby nebo spáchání činu jako člen teroristické skupiny (§ 34 odst. 8 zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov).⁴⁰

2.2 Polepšení odsouzeného

Druhým základním požadavkem pro podmíněné propuštění je dle § 88 odst. 1 TrZ shodně s § 61 odst. 1 TZ prokázání polepšení odsouzeného. Jeho splnění vlastně vyjadřuje naplnění výchovného účelu trestu. Dle TZ měl soud pro prokázání polepšení vycházet z chování a plnění povinností odsouzeného pouze ve výkonu TOS. Nově soud není vázán jen touto dobou, stanovená hlediska má posuzovat již od okamžiku nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku. I když období výkonu trestu zůstává základem pro zvažování nápravy odsouzeného, soud má přihlížet i k chování odsouzeného před nástupem výkonu TOS, tedy např. k tomu, zda již projevil lítost ve vztahu k oběti TČ či zda se zdráhal nastoupit do výkonu trestu (to je také výslovně uvedeno i v ustanovení § 88 odst. 3 TrZ). Soud má vytvořeny lepší podmínky pro zhodnocení celkového přístupu pachatele k výkonu trestu a možnostem jeho nápravy, což je pak rozhodující pro vlastní rozhodnutí, zda konkrétního vězně podmíněně propustí či nikoliv.⁴¹

Uvedená formulace ovšem může omezovat možnost podmíněného propuštění jen na základě chování obviněného ve vazbě ještě před pravomocným odsouzením. Dřívější judikatura⁴² připouštěla podmíněné propuštění odsouzeného, který vykonal požadovanou část uloženého trestu již vazbou, jež mu byla započítána do výkonu trestu. Nicméně tento názor se vztahoval ke znění ustanovení v TZ. JUDr. Púry v komentáři⁴³ pouze uvádí, že je sporné, zda lze ještě citovanou judikaturu použít na nové znění v TrZ. Dle mého názoru to bude možné i nadále, jelikož pokud se vazebně stíhaný např. k TČ dozná, spolupracuje a chová se ve vazbě řádně, plní své povinnosti, není důvod, proč by se k tomuto období nemělo přihlížet.

Dle zákona se polepšení prokazuje chováním a plněním povinností. Během výkonu trestu je odsouzený povinen dodržovat pořádek a kázeň, pokyny a příkazy příslušníků VS a rovněž další povinnosti stanovené právními předpisy upravující výkon TOS, mezi které patří např. šetrné zacházení se svěřenými věcmi, dodržování zásad slušného jednání a vnitřního řádu věznice, plnění úkolů vyplývajících z programu zacházení. Tyto resocializační programy

⁴⁰ ŘEHÁČEK: Trest odnětí svobody na doživotí..., s. 6.

⁴¹ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 250.

⁴² R 2/1984 – usnesení NS ze dne 6. 5. 1983, sp. zn. 1 To 18/83.

⁴³ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1082.

jsou důležité právě pro naplnění výchovné, nápravné funkce trestu, neboť vytváří předpoklady pro návrat odsouzeného do společnosti tím, že směřují k odstranění negativního vzorce chování vedoucího k páčání trestné činnosti. Hodnocení jejich plnění se pak stává jedním ze základních podkladů pro rozhodování o podmíněném propuštění. Požadavek plnění povinností zahrnuje také povinnosti stanovené právními předpisy obecného charakteru, např. placení výživného, nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení.⁴⁴

O chování odsouzeného budou svědčit zejména uložené kázeňské odměny a kázeňské tresty, které se evidují v osobním spisu vězněného, zvláště jejich druh a počet (s ohledem na délku trestu, zařazení do práce apod.). Kázeňské odměny jsou udělovány za vzorné chování, kladný postoj k účelu trestu, kázeňský trest je na místě v případě porušení kázně, pořádku nebo stanovené povinnosti. Uložení kázeňské odměny je dle § 54 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu TOS a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZVTOS), možno nahradit zahlazením dříve uloženého kázeňského trestu. Nicméně zvolení tohoto postupu je ponecháno zcela na libovůli pověřeného zaměstnance VS, stejně tak volba mezi výchovným pohovorem a udělením kázeňského trestu za menší prohřešek. Přesnější pravidla pro udělování odměn, trestů a jejich zahlazení neexistují mnohdy ani ve vnitřních řádech jednotlivých věznic. V důsledku toho panuje nejednotnost rozhodování mezi jednotlivými věznicemi, což vede k vytváření nerovných podmínek pro odsouzené.⁴⁵

To vše poté může mít vliv na samotné rozhodování o podmíněném propuštění. Pokud existuje v záznamech odsouzeného kázeňský trest, rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění nebývá často pozitivní. Zahlazené kázeňské tresty se neuvádějí v žádném hodnocení odsouzeného, soudy tak nemají běžně přístup k přehledu všech udělených trestů, tedy i zahlazených. Navíc dle prováděcí vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu TOS, ve znění pozdějších předpisů (dále jen řád výkonu TOS), k nim nelze přihlížet při rozhodování o odsouzeném.⁴⁶ Zde sdílím názor soudce Mgr. Žáka, že by de lege ferenda bylo vhodné poupravit právní úpravu ukládání kázeňských odměn, trestů resp. jejich zahlazení v ZVTOS, popř. v řádu výkonu TOS, aby byly postupy ve všech věznicích jednotné.

K podmíněnému propuštění však nestačí pouze dobré chování a plnění všech povinností, tedy pouhý nekonfliktní průběh výkonu trestu a neexistence kázeňských prohřešků. Zákon hovoří o polepšení, tedy o vývojovém procesu vnitřní přeměny pachatelovy

⁴⁴ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1083.

⁴⁵ ŽÁK, Vladimír. O podmíněném propuštění. *Soudce*, 2012, č. 6, s. 16.

⁴⁶ § 68 řádu výkonu TOS

osobnosti, která se navenek projevuje právě určitým chováním resp. jeho změnami. O polepšení se tudíž bude jednat pouze tehdy, pokud u odsouzeného dojde k určité podstatné změně jeho postoje vůči předcházející či potenciální trestné činnosti a dosavadnímu způsobu vedení života. Soud by tedy měl zhodnotit vnitřní nápravu odsouzeného, přeměnu jeho osobnosti, posoudit, zda se odsouzený zbavil charakterových rysů a špatných návyků, které ho vedly ke spáchání TČ.⁴⁷

Z hlediska dosažení účelu podmíněného propuštění je tak nezbytné zjistit, zda pozitivní chování odsouzeného a plnění povinností je známkou skutečných změn postojů nebo zda jde pouze o projev vnější adaptace na vnitřní prostředí věznice či zda vzorné chování odsouzeného je pouze jakousi „zástěrkou“ pro dosažení dřívějšího znovunabytí svobody.⁴⁸ Toto rozlišení může být v praxi velmi obtížné. Podle řady výzkumů se ve výkonu trestu nejlépe chovají recidivisté, doživotně odsouzení a jiní dlouhodobě uvěznění nejnebezpečnější pachatelé právě díky adaptaci na vězeňské prostředí.⁴⁹ Z chování a plnění povinností tedy nelze s jistotou usuzovat na jejich pozitivní vnitřní přeměnu. Vhodné je tedy podrobit zkoumání také charakterové vlastnosti odsouzeného, jeho celkový postoj ke společenskému řádu, dosavadní život, trestní minulost i prostředí, do kterého se po propuštění vrátí.⁵⁰ Soud by měl dle mého názoru při posuzování stupně nápravy odsouzeného zvážit také např., zda došlo k přiznání viny, projevení lítosti, vůle obdobného jednání se již nedopustit, omluvě poškozenému.

U předčasného podmíněného propuštění je požadavek polepšení poněkud modifikovaný, jsou na něj kladeny vyšší nároky. Musí jít o takové vzorné chování a plnění povinností, jimiž odsouzený prokáže, že již není třeba dalšího výkonu. Jedná se tedy o vyšší formu chování a plnění povinností, které převyšují „běžný standard“. Hodnocení odsouzeného by mělo být tedy lepší či příznivější než u odsouzených, kteří žádají o podmíněné propuštění dle § 88 odst. 1 TrZ. Současně, na rozdíl od obecného podmíněného propuštění, nemůže odsouzený podat žádost, aniž by k ní připojil kladné stanovisko ředitele věznice ohledně splnění těchto podmínek. Pokud to neučiní, soud o žádosti nebude vůbec rozhodovat a vrátí ji odsouzenému s poučením o nutnosti jeho připojení.⁵¹ Je otázkou, nakolik je soud stanoviskem vázán, neboť podle čl. 40 Listiny základních práv a svobod pouze soud rozhoduje o vině a

⁴⁷ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1082.

⁴⁸ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 223.

⁴⁹ ŘEHÁČEK: *Trest odnětí svobody na doživotí...*, s. 10.

⁵⁰ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1083.

⁵¹ § 331 odst. 1 TR

trestu, tudíž i o způsobu jeho faktického ukončení. Nicméně stanovisko bude mnohdy hlavním důkazem o splnění této podmínky, jiné podklady soud většinou k dispozici nemá.⁵²

Právě posuzování polepšení dle mého názoru může činit potíže a to nejen u předčasného podmíněného propuštění, ale obecně u všech krátkodobých TOS, které neposkytují dostatek času k převýchově pachatele. Je otázkou, zda odsouzený dokáže projevit změnu svého postoje před či po výkonu poloviny, resp. třetiny trestu krátkého trvání, popřípadě zda věznice do té doby vůbec stihne vypracovat hodnocení odsouzeného, např. ohledně plnění programu zacházení. Navíc program zacházení se nezpracovává pro odsouzeného s trestem ve výměře nepřesahující tři měsíce, takže soudu chybí jeden z důležitých podkladů. Nicméně se domnívám, že u osob, které vykazují menší míru narušení, už jen samo uvěznění může působit výchovně, šokově, a je tudíž možné u nich zpozorovat polepšení již po krátké době. Velmi tedy závisí na osobě pachatele. K takovému propuštění však dle mého názoru nebude docházet v masovém měřítku, tudíž to není hlavní cesta ke snižování početních stavů ve věznicích. Ve většině případů už jen fakt, že pachateli byl místo alternativního trestu uložen nepodmíněný TOS, svědčí o prognóze jeho vnitřní nápravy.

Tuto svou úvahu se pokusím ověřit pomocí statistických dat VS. Z tabulky č. 1⁵³ je patrné, že zavedení předčasného podmíněného propuštění 1. 1. 2010 nemělo vliv na poměr podmíněně propuštěných osob k průměrnému stavu vězněných osob.

⁵² VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, č. 1, s. 18.

⁵³ Zpracováno pomocí Statistických ročenek VS [online]. vscr.cz [cit. 15. května 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.

Tabulka č. 1: Poměr podmíněně propuštěných osob k průměrnému stavu vězňených osob

Rok	Průměrné stavy vězňených osob	Podmíněně propuštěno*	V %
2003	13 868	3 140	22,6
2004	15 074	3 541	23,5
2005	16 077	3 698	23
2006	16 179	3 971	24,5
2007	16 647	4 195	25,2
2008	18 100	3 959	21,3
2009	19 438	3 986	20,5
2010	19 449	4 375	22,5
2011	20 385	4 109	20,2
2012	20 907	4 658	22,3

*Statistiky VS nerozlišují počty podmíněně propuštěných podle jednotlivých odstavců ustanovení § 88 TrZ.

Tato skutečnost mohla být ovlivněna novotou tohoto institutu, neboť soudy i ředitelé věznic si s předčasným podmíněným propuštěním z počátku nevěděly rady. To se mělo změnit po ingerenci Ministerstva spravedlnosti v druhé polovině roku 2011.⁵⁴ Údaj z roku 2012 však svými hodnotami z řad nevybočuje.

V tabulce č. 2⁵⁵ lze pak vidět vývoj stavů vězňených a podmíněně propuštěných po novele č. 390/2012 Sb., účinné od 8. 12. 2012.

Tabulka č. 2: Vývoj stavů vězňených a podmíněně propuštěných po novele č. 390/2012 Sb.

Rok 2013	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Průměr/ Celkem	V %	V % (za rok)
Průměrné stavy vězňených osob	14 016	13 848	13 815	13 802	13 839	13 864	10,6	25,4
Podmíněně propuštěno	216	374	326	291	257	1 464		

Za prvních pět měsíců roku 2013 byl poměr podmíněně propuštěných k uvězněným ve výši 10,6 %. Pokud se tento údaj zprůměruje na celý rok, vychází 25,4 %. Oproti předchozímu roku je toto číslo sice o 3 % vyšší, nicméně je vytvořeno uměle, matematickými počty. V následujících měsících se početní stavy mohou vyvíjet odlišně, takže celková hodnota pak po uplynutí roku 2013 může být nižší (ale i vyšší). Každopádně, i kdyby tento

⁵⁴ VICHEREK: Předčasné podmíněné propuštění..., s. 16.

⁵⁵ Zpracováno pomocí Měsíčních statistických hlášení VS [online]. vs-cr.cz [cit. 19. června 2013]. Dostupné na <<http://www.vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/>>.

údaj byl posléze správný, i tak je z analýzy patrné, že předčasné podmíněné propuštění, ať už před výkonem poloviny trestu či jeho třetiny, není často používáno, a nevede tedy k rapidnímu poklesu počtu vězňů ve věznicích. K záměru zákonodárce se tak nepodařilo dospět ani další novelou TrZ.

2.3 Předpoklad vedení řádného života

Současně vedle polepšení odsouzeného vyžaduje zákon splnění jedné ze dvou alternativně stanovených podmínek. První z nich je existence příznivé prognózy ohledně chování odsouzeného po propuštění, druhou je přijetí záruky zájmového sdružení občanů za dovršení nápravy odsouzeného (§ 3, § 6 odst. 1 písm. c) TR).⁵⁶ Musí zde tedy být reálný předpoklad, že dosavadní výkon trestu splnil svůj účel a že odsouzený i na svobodě povede řádný život bez velkého rizika recidivy.⁵⁷ Ten povede zejména tehdy, pokud bude dodržovat právní řád, plnit své povinnosti vůči státu i vůči společnosti (např. zaměstnavateli, rodině), nebude narušovat občanské soužití a dopouštět se TČ, přestupků a jiných deliktů.⁵⁸

Očekávání vedení řádného života musí vyplývat zejména ze zhodnocení pachatelova polepšení, tyto podmínky jsou tedy provázané, nelze je posuzovat odděleně. Soud by měl vzít v úvahu také materiální zázemí odsouzeného, zejména zda má zajištěnou možnost bydlení a zaměstnání či jiný zdroj obživy (např. důchod, úspory). Důležitou roli hraje i jeho rodinné a sociální zázemí, které mu může být po propuštění oporou.⁵⁹ Někteří propuštění odchází z vězení s dluhy, a tudíž pokud nemají dostatečné finanční prostředky pro zajištění svých základních potřeb a nenajdou pomoc u své rodiny, je pravděpodobné, že si je opět opatří

⁵⁶ Samotný text zákona může vést k mylnému závěru, že postačí naplnění jedné z těchto podmínek. Avšak jistý předpoklad vedení řádného života musí být naplněn i v případě přijetí záruky. Rozdíl spočívá v tom, že očekávání vedení řádného života bude plně naplněno teprve tehdy, když přistoupí výchovné spolupůsobení a pomoc zájmového sdružení občanů umožňující dovršení nápravy, tedy skutečnost, že pachatel nebude na svobodě odkázán jen sám na sebe. Institut přijetí záruky tedy najde uplatnění v případech, kdy soud má pochybnosti o dostatečném naplnění příznivé prognózy o budoucím pachatelově chování, nenahrazuje situaci, kdy tato podmínka není shledána vůbec. Úkolem zájmového sdružení občanů je především poskytnout propuštěnému pomoc při jeho přechodu na svobodu, výchovně na něj v průběhu zkušební doby spolupůsobit a jeho chování kontrolovat. Vzhledem k rozsahu diplomové práce a skutečnosti, že nabízení popř. přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného se již v praxi často nevyskytuje, nebudu se touto problematikou ve své práci dále zabývat.

PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1085.

VICHEREK, Roman. *Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 10. prosince 2012 [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

⁵⁷ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 45.

⁵⁸ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 552.

⁵⁹ Tamtéž, s. 1084.

trestnou činností. Velmi důležité je také posouzení rizika návratu do závadného prostředí, které bylo jednou z příčin spáchání trestné činnosti.

Pro posouzení míry pravděpodobnosti recidivy by měl soud také zhodnotit trestní minulost odsouzeného, nicméně je nutné vzít v potaz časový úsek mezi jednotlivými spáchanými TČ, jejich počet a závažnost. Pokud je pachatel „notorický“ recidivista, těžko lze od něj očekávat vedení řádného života. Dle mého názoru je důležité také zjištění, že odsouzený byl již dříve podmíněně propuštěn a posléze mu byl nařízen výkon zbytku trestu (podrobněji v kapitole 3.5.2) či že mu byl alternativní trest přeměněn na TOS.

Pozitivní prognóze napomáhá také pohružka výkonu zbytku trestu a podrobení dalším případným opatřením ve zkušební době.⁶⁰ Je důležité, aby soud zvážil všechna uvedená kritéria komplexně, neboť např. pouze z existence bydlení a zaměstnání nelze automaticky dovozovat vedení řádného života v budoucnu.

I pro předčasné podmíněné propuštění platí podmínka předpokladu vedení řádného života. Novela TrZ č. 390/2012 Sb. doplnila ustanovení § 88 odst. 2 TrZ o pravidlo, dle kterého soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život. Shodně s předešlým prezidentem ČR Václavem Klausem, který návrh novelizujícího zákona vetoval mimo jiné i kvůli změně tohoto ustanovení, považuji toto nové pravidlo za problematičtější.

Souhlasím s názorem soudce Mgr. Žáka,⁶¹ že problém v praxi může v první řadě činit již samotný výklad výrazu „je-li zjevné, že by odsouzený nevedl řádný život“. Pravděpodobně bude složité určit, co lze ještě pod tento výraz zahrnout. Jak jsem již v úvodní kapitole uvedla, rozhodování o splnění podmínek podmíněného propuštění, obzvláště předpokladu vedení řádného života, je postaveno na zhodnocení míry pravděpodobnosti. Pokud je míra pravděpodobnosti vysoká, soud odsouzeného podmíněně propustí. Co když je ale míra pravděpodobnosti malá? Má být slovo zjevně vykládáno jako stav rovnající se jistotě? Pokud by tomu tak bylo, soud by měl žádost zamítnout, pokud by bylo naprosto očividné, že odsouzený řádný život nepovede. Co když ale tato skutečnost nebude zcela zřejmá a pravděpodobnost splnění podmínky bude menší, má soud i poté rozhodnout pro odsouzeného pozitivně? A na základě jaké skutečnosti má být soudci již zjevné, že propuštěný řádný život nepovede? Lze to usoudit už jen z neexistence zajištěného bydlení, zaměstnání? Navíc si nelze představit situaci, kdy by ředitel věznice jako navrhovatel předkládal důkazy popírající

⁶⁰ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1085.

⁶¹ ŽÁK: *Zamýšlené změny...*, s. 18.

samotný návrh.⁶² Úmysl zákonodárce mi není zcela jasný, bylo by přinejmenším vhodné tento vágní pojem upřesnit.

Za druhé, prakticky tak dochází k situaci, kdy o předčasném podmíněném propuštění budou rozhodovat sami ředitelé věznic a soudy jejich rozhodnutí jen potvrzovat, neboť budou v podstatě vázáni jejich návrhem.⁶³ Podle důvodové zprávy⁶⁴ novela sleduje posílení významu návrhu ředitele věznice, neboť ten má nejvíce informací o odsouzeném a může objektivně na základě vyjádření odborníků, kteří formou výchovných programů pracují na převýchově odsouzeného, posoudit míru resocializace takové osoby. Je sice pravda, že ředitel a zaměstnanci věznice „znají vězně nejlépe“, nicméně takový postup je i dle názoru prof. Šámala v rozporu s ústavní zásadou, že o trestu za TČ rozhoduje pouze soud. Navíc soud je při rozhodování vázán zákonem, nikoliv míněním ředitele věznice. Tvrzení, důkazy předložené ředitelem mohou být pouze nezávazným podkladem a doporučením pro rozhodnutí soudu, nemohou jej však fakticky suplovat, byť se má tento postup uplatňovat jen ve vztahu k pachatelům přečinů. Proto by bylo na místě zmíněnou druhou větu ustanovení § 88 odst. 2 TrZ buď přepracovat, či nejlépe úplně zrušit.

2.4 Zpřísnující podmínka u podmíněného propuštění podle § 88 odst. 4 a 5 TrZ

U pachatelů odsouzených za zákonem taxativně stanovené TČ, jakož i k výjimečnému TOS, ať už v délce trvání nad dvacet až do třiceti let či na doživotí, zákon vedle již zmíněných podmínek pro podmíněné propuštění navíc obligatorně vyžaduje splnění další podmínky, která nebyla uvedena v dřívějších ustanoveních TZ.⁶⁵ Takového odsouzeného lze podmíněně propustit jen tehdy, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byl odsouzen, a povahu jeho osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu. K podmíněnému propuštění těchto osob má tak docházet jen, pokud bude podle odůvodněného předpokladu soudu vyloučena recidiva. Zákon tím zdůrazňuje ochranu společnosti, neboť se jedná o pachatele nejzávažnějších zločinů.⁶⁶

Zakotvení této nové podmínky, která v podstatě dále rozvádí požadavek polepšení a předpoklad vedení řádného života, považuji za správný krok, neboť nelze připustit riziko

⁶² ŽÁK: Zamýšlené změny..., s. 18.

⁶³ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 253.

⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>>.

⁶⁵ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1090.

⁶⁶ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 251.

opětovného spáchání takovýchto TČ jen z důvodu, že odsouzený musí, oproti pachatelům méně závažné trestné činnosti, vykonat větší část trestu (dvě třetiny či dvacet resp. třicet let). Předpoklad vedení řádného života na svobodě a požadavek polepšení samozřejmě platí i zde, nicméně rozpoznání vnitřní přeměny osobnosti je u takovýchto odsouzených z jejich chování obtížné, jelikož se vlivem adaptace na vězeňské prostředí paradoxně chovají ze všech vězňů nejlépe.⁶⁷ Proto je pro vyloučení recidivy potřebné se podrobněji zabývat také okolnostmi činu a povahou jejich osobnosti, přičemž zde se vyskytují následující specifika.

Z řady průzkumů vychází, že tito pachatelé, zejména doživotně odsouzení, vykazují známky různých poruch osobnosti, jakými jsou např. psychopatie, sexuální deviace; vyskytují se také poruchy intelektu či závislost na alkoholu a jiných návykových látkách. Nejčastěji se vyskytuje tzv. asociální psychopatie, pro niž je typický nedostatečný rozvoj vyšších citů. Psychopat je necitlivý, bezohledný, nespolehlivý, ignoruje veškeré společenské normy, nemá výčitky svědomí, ustavičně lže, má sklon k afektivním reakcím, nepocituje vinu ani lítost. Jednou větou řečeno, tito lidé žijí bez jakýchkoliv morálních zábran. Mnoho odborníků je považuje za nenapravitelné.⁶⁸

Mimo to, dlouhodobé uvěznění představuje výrazný zásah do psychiky každého odsouzeného. Dle řady výzkumů trest trávající déle než deset let vede k takovým negativním změnám v psychice, které jsou již trvalé a působí vlastně proti resocializačním snahám. Vyhasínají sociálně žádoucí vzorce chování a vynořují se vzorce pro život na svobodě nevhodné, osobnost odsouzeného sociálně degraduje.⁶⁹

Je tedy nezbytné důkladně zhodnotit osobnost pachatele, posoudit, zda negativní povahové rysy a psychické narušení přetrvávají a vyloučit tak opětovné páchaní nejzávažnějších zločinů. Soud by si měl v těchto případech proto vyžádat znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychologie, popř. psychiatrie. Posuzování bude pro znalce jistě velmi obtížné, zvláště vzhledem k následkům, které by nesprávné zhodnocení mohlo napáchat.

Je však otázkou, zda je resocializace těchto osob, zejména doživotně odsouzených, vůbec možná, a zda má být tudíž možnost podmíněného propuštění u nich zachována. Jak již bylo uvedeno, dlouhodobé uvěznění vede k degradaci osobnosti, navíc v drtivé většině případů jsou odsouzení již od počátku silně psychicky narušení, bez svědomí a charakteru,

⁶⁷ ŘEHÁČEK: Trest odnětí svobody na doživotí..., s. 10.

⁶⁸ Tamtéž, s. 7.

⁶⁹ KALVODOVÁ, Věra. Několik poznámek k dlouhodobým trestům odnětí svobody a právu odsouzeného na resocializaci. *Trestní právo*, 1997, č. 10, s. 7.

lhostejní k utrpení své oběti a prostí jakékoliv lítosti. Převýchova těchto osob je značně obtížná. Nicméně nikdy nelze zcela vyloučit pozitivní výsledky psychologicko – terapeutického působení ani u osob, které byly pro svou vysokou nebezpečnost a nepravděpodobnost napravení odkázány k definitivní izolaci od společnosti. Důležitou roli zde tedy sehrávají kvalitní programy zacházení prováděné kvalifikovaným personálem.

Ostatně i samotná možnost podmíněného propuštění může stimulovat resocializaci doživotně odsouzených. Doživotní trest bez jakékoli naděje na znovunabytí svobody by byl pro odsouzeného zcela bezvýchodným. Ztratil by veškerou perspektivu a budoucnost by pro něj přestala mít význam. Jediným východiskem by byla smrt. Doživotní trest by se tak rovnal sociální popravě odsouzeného a byl by stejně nehumánní jako trest smrti. Odsouzeného by to mohlo dohnat až k sebevraždě či útěku.⁷⁰ Navíc by nebyl ničím motivován k vzornému chování, neboť by již neměl co ztratit. Existence možnosti podmíněného propuštění u doživotně odsouzených je tedy nezbytná.

Doživotní odnětí svobody bylo zrušením trestu smrti opětovně zavedeno v roce 1990. Vzhledem k tomu byly podány zatím jen dvě žádosti o podmíněné propuštění. První v roce 2007 podal dvojnásobný vrah Zdeněk Vocásek, poslední Čech odsouzený k trestu smrti, který mu byl po jeho zrušení změněn na doživotní trest. Jeho žádost byla soudem tehdy zamítnuta právě po zhodnocení znaleckého posudku. Druhou žádost podal v roce 2012 čtyřnásobný vrah Michael Kutílek, zatím o ní nebylo rozhodnuto. Doživotní trest si v současné době odpykává čtyřicet šest vězňů.⁷¹ Vzhledem k uplynulé době od znovu zavedení doživotního TOS lze v blízké budoucnosti očekávat další žádosti. Bude zajímavé sledovat, v kolika případech soud shledá splnění všech předpokladů pro podmíněné propuštění.

2.5 Další předpoklady k podmíněnému propuštění

Poslední předpoklady, které musí soud zohledňovat při rozhodování o podmíněném propuštění, jsou stanoveny v § 88 odst. 3 TrZ. Do českého právního řádu byly zakotveny již novelou TZ č. 129/2008 Sb. pro prohloubení pojetí podmíněného propuštění jako motivačního prvku změny chování odsouzeného.⁷² Soud totiž při rozhodování musí přihlížet také k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu a zda částečně nebo zcela nahradil či jinak odčinil škodu nebo újmu způsobenou TČ nebo zda vydal bezdůvodné

⁷⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. s. 21.

⁷¹ Statistické údaje VS ČR [online]. vscr.cz, 7. června 2013 [cit. 19. června 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>>.

⁷² SOLNAŘ: *Systém českého...*, s. 94.

obohacení získané TČ. Jestliže odsouzený vykonával ochranné léčení před nástupem výkonu TOS nebo v jeho průběhu, přihlédne soud i k projevenému postoji odsouzeného k jeho výkonu. Zákonodárce se tak snažil motivovat odsouzené k včasnému nástupu do výkonu TOS, k odčinění škodlivých následků trestné činnosti a k řádnému plnění povinností spojenými s výkonem ochranného léčení.⁷³

První dvě podmínky i před zmíněnou novelou soudy, nikoli však vždy, zkoumaly v rámci posuzování prokázání polepšení a očekávání vedení řádného života.⁷⁴ Důvodem pro výslovné zakotvení, a tudíž zpřísnění podmínek pro podmíněné propuštění, byla mimo jiné skutečnost, že k roku 2008 dobrovolně nenastoupilo na výzvu soudu do výkonu TOS téměř šest tisíc odsouzených. Proto bylo také novelou TZ nenastoupení do výkonu trestu bez závažného důvodu stanoveno jako další forma skutkové podstaty TČ maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dnes podle § 337 odst. 1 písm. f) TrZ.⁷⁵

Po výslovném zakotvení těchto podmínek vyvstaly spory, zda pouhé jejich nesplnění znamená vyloučení možnosti podmíněného propuštění. JUDr. Púry v komentáři⁷⁶ pouze uvádí, že tato hlediska soud obligatorně zvažuje při rozhodování vedle dalších podmínek uvedených v zákoně. Soudce JUDr. Vicherek se domnívá, že tyto podmínky jsou pouze fakultativní, což dle něj také vyplývá ze samotného znění ustanovení, kdy soud má k těmto kritériím toliko „přihlédnout“.⁷⁷ Soud má ze zákona podle něj pouze povinnost tato hlediska zohlednit, pouhé jejich nesplnění nemá samo o sobě automaticky vést k zamítavému rozhodnutí.

Co se týče snahy o odčinění následků trestné činnosti, domnívám se, že splnění právě tohoto kritéria je nezbytné k prokázání napravení odsouzeného. Samotný bezproblémový průběh výkonu trestu a řádné plnění programu zacházení dle mého názoru pro prokázání vnitřní změny postojů pachatele nestačí. Za napravenou přece nelze považovat osobu, která se sama dobrovolně vůbec nepokusila odčinit následky svého jednání, byť i pouhou omluvou poškozenému. Proto se přikláním k názoru, že už pouhé nesplnění tohoto kritéria by mělo vést k zamítavému rozhodnutí.

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. (sněmovní tisk č. 410/0) [online]. psp.cz [cit. 3. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0>>.

⁷⁴ VICHEREK, Roman. *Je dobrovolnost nástupu výkonu trestu odnětí svobody nutná podmínka podmíněného propuštění?* [online]. epravo.cz, 17. února 2011 [cit. 4. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/je-dobrovolnost-nastupu-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-nutna-podminka-podmineného-propusteni-70804.html>>.

⁷⁵ Pořad České televize Před polednem. *Cesta z vězení podle nových pravidel* [online]. ceskatelevize.cz, 24. srpna 2007 [cit. 4. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10117973312-pred-polednem/207452801360824/>>.

⁷⁶ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1088.

⁷⁷ VICHEREK: *Předčasné podmíněné propuštění...*, s. 22.

Zákon zde nevyžaduje nutně úplné nahrazení způsobené škody či újmy, pokud to není v možnostech odsouzeného. Pokud má však odsouzený dostatek finančních prostředků, měl by škodu nahradit celou. Odsouzení bez úspor, majetku by se měli pokusit odčinit následky i jiným způsobem např. domluvením splátkového kalendáře, opravením poškozené věci, provedením bezplatných prací pro poškozeného či i zasláním omluvného dopisu.

Pozdní nástup, resp. dodání odsouzeného do výkonu trestu by soud dle mého názoru měl zohledňovat, nicméně tato skutečnost by sama o sobě neměla vést k vyloučení podmíněného propuštění. I když soud nově pro propuštění zkoumá chování a plnění povinností již od okamžiku právní moci rozsudku, hlavní důraz je kladen na dobu výkonu trestu. Domnívám se tedy, že pokud se odsouzený bude ve výkonu trestu posléze chovat řádně, plnit si své povinnosti a odčiní případné následky TČ, nebude zde žádný důvod pro znesnadňování jeho podmíněného propuštění. Za nenastoupení totiž bude již dostatečně potrestán trestem uloženým za TČ maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Zde je tedy nutné zabývat se veškerými skutečnostmi důležitými pro podmíněné propuštění, pozdní nastoupení může být jen jakýmsi závažím na váhách, které přiměje soud rozhodnout ve prospěch či neprospěch odsouzeného.⁷⁸ Nesplnění této podmínky však musí soud posuzovat individuálně s ohledem na jeho zavinění a motiv.

V souvislosti s ustanovením § 88 odst. 3 TrZ bych opět ráda zmínila novelu č. 390/2012 Sb., která stanovuje, že nově má soud k těmto kritériím přihlížet jen u pachatelů odsouzených za zločin, nikoli již tedy za přečin. Takový postup je však v rozporu s § 88 odst. 1 TrZ, neboť soud pro posouzení polepšení přihlíží k chování a plnění povinností odsouzeného již od okamžiku právní moci rozsudku, kam dobrovolné nastoupení do výkonu trestu a odčinění újmy jistě spadá. Neexistuje žádný logický argument, proč by se tato kritéria měla brát v potaz jen u odsouzených za zločin. Povinnost k řádnému a včasnému nástupu trestu je zákonem vyžadována u všech odsouzených bez rozdílu, s nesplněním je navíc spojována trestní sankce.⁷⁹ Pouze rozdílná typová povaha a závažnost přečinů oproti zločinům přece nemůže odůvodnit odlišné hodnocení rozhodných okolností pro podmíněné propuštění.⁸⁰ To se týká i přístupu odsouzeného k odčinění následků trestné činnosti. Taková aplikace povede k vytvoření nerovnosti mezi osobami poškozenými přečinem a zločinem, neboť dojde ke snížení motivace odsouzeného k odčinění následků protiprávního jednání.

⁷⁸ VICHEREK, Roman. *Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel* [online]. epravo.cz, 19. dubna 2011 [cit. 4. dubna 2013]. Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html>>.

⁷⁹ ŽAK: *Zamýšlené změny...*, s. 18.

⁸⁰ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: *K podmíněnému propuštění...*, s. 254.

Podle důvodové zprávy tento postup povede k jednoduššímu rozhodování u pachatelů drobné kriminality a v důsledku toho ke snižování zaplněnosti věznic.⁸¹ Je zcela nepřijatelné, aby zákonodárce takto nelogicky účelově měnil právní úpravu, zvláště v oblasti trestního práva, které má svými instituty chránit společnost před nejnebezpečnějšími pachateli, byť se tato situace týká pouze pachatelů přečinů. Dle mého názoru takovýto postup může vést až k opačným závěrům, než jaké zákonodárce zamýšlel. Pokud soud nedostatečně posoudí podmínky pro podmíněné propuštění a propustí vězně, který nesplňuje všechny předpoklady, nenapravený odsouzený se jistě do vězení rychle vrátí, což povede k opětovnému přeplnění věznic. Tato kritéria, zejména odčinění následků TČ, jsou dle mého názoru důležitá, neboť jak bylo zmíněno, odsouzený se ve vězení může chovat řádně a plnit si své povinnosti pouze účelově, aniž by skutečně dospěl k vnitřní změně svého postoje. Ze snahy odčinit následky TČ, popř. včasného nástupu do výkonu, lze tuto změnu předpokládat jistě s větší jistotou.

⁸¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 17. března 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>>.

3 ŘÍZENÍ O PODMÍNĚNÉM PROPUŠTĚNÍ

3.1 Zahájení řízení

O podmíněném propuštění rozhoduje soud buď na návrh oprávněné osoby, kterou je ředitel věznice, státní zástupce, odsouzený, jeho zákonný zástupce nebo zájmové sdružení občanů, nebo i bez takového návrhu z úřední povinnosti. Pokud podá návrh jiná osoba např. rodinný příslušník odsouzeného, bude posuzován jako podnět k zahájení řízení z moci úřední.⁸²

Nejčastěji podává žádost přirozeně odsouzený, neboť ten nejvíce pociťuje újmu na svých právech způsobenou nuceným pobytem ve vězení.⁸³ Pokud usiluje o předčasné podmíněné propuštění podle § 88 odst. 2 TrZ, musí k žádosti připojit kladné stanovisko ředitele věznice ohledně předpokladu polepšení. Jinak o ní soud nebude rozhodovat a vrátí ji s poučením o nutnosti doplnění. Zákonodárce se tímto požadavkem nejspíš snažil zamezit nadměrnému nápadu neopodstatněných žádostí, neboť v důsledku neexistence minimální doby výkonu trestu potřebné pro toto propuštění může odsouzený podat žádost teoreticky hned další den po nástupu do výkonu trestu.

Zákon stanovuje lhůtu, po jejímž uplynutí může odsouzený v případě zamítavého rozhodnutí svou žádost opakovat. Novelou č. 390/2012 Sb. byla zkrácena z jednoho roku na šest měsíců. Tuto změnu považuji za přínosnou, neboť soud tak bude moci reagovat na výsledky převýchovy odsouzeného, jemuž byl uložen trest kratšího trvání. Pokud totiž soud žádost o podmíněné propuštění zamítl, mohl odsouzený během lhůty jednoho roku vykonat trest v celé uložené délce, opakování žádosti by tudíž již bylo bezpředmětné. I když tato lhůta omezuje možnost podávání žádostí pouze odsouzenému a nedopadá na ostatní oprávněné osoby,⁸⁴ šance na opakování by měla být dána i těmto odsouzeným, u nichž je vzhledem k menšímu stupni narušení pravděpodobnost dřívějšího napravení přece jen vyšší. Nebylo by správné jim tuto možnost odepřít a spoléhat na to, že před uplynutím jednoho roku podá žádost jiná oprávněná osoba. Nicméně je otázkou, zda zkrácení lhůty nepovede k příliš častému opakovanému podávání žádostí pachatelů odsouzených k TOS dlouhého trvání, a následkem toho k přetížení soudců vykonávajících agendu podmíněného propuštění. Navíc si u těchto odsouzených nedokážu představit obrat jejich situace již během půl roku. Proto de

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: Komentář II. díl*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 2473.

⁸³ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 66.

⁸⁴ ŠÁMAL: *Trestní řád: Komentář...*, s. 2473.

lege ferenda navrhuji, aby zkrácená lhůta nadále platila jen pro odsouzené vykonávající TOS v kratší výměře, např. do pěti let.

3.2 Průběh řízení

Z důvodu rychlosti a hospodárnosti o podmíněném propuštění rozhoduje okresní soud, v jehož obvodu se TOS vykonává. Proto by také odsouzený neměl být během řízení bez závažného důvodu přemíst'ován do věznice mimo obvod tohoto soudu.⁸⁵ V ČR je třicet šest věznic, z toho deset vazebních, tudíž rozhodnutí činí jen některé okresní soudy.⁸⁶ Soudci rozhodují buď v budově soudu či dojíždějí do věznice a rozhodují ve speciálních místnostech. Tento způsob projednávání věci je vhodnější, neboť nejen že se nemusí provádět na náklady a bezpečnost náročná eskorta, ale touto cestou je možno výchovně působit i na ostatní spoluvězně, kteří se mohou účastnit veřejného zasedání.⁸⁷

Rozhodnutí činí senát nebo samosoudce (§ 314a TŘ) ve formě usnesení ve veřejném zasedání. Podá-li návrh ředitel věznice nebo se k návrhu jiné oprávněné osoby připojí, může rozhodnout předseda senátu sám bez jednání a výsledku odsouzeného, pokud bude státní zástupce souhlasit s celým obsahem zamýšleného rozhodnutí.⁸⁸

Po zahájení řízení si soud opatří podklady pro rozhodnutí a po seznámení se s nimi nařídí veřejné zasedání, neboť je povinen, pokud nepostupuje podle § 331 odst. 3 TŘ, před rozhodnutím vyslechnout odsouzeného. Tomu je tak dána příležitost vyjádřit se ke všem prováděným důkazům a soud má možnost vyjasnit si případné nejasnosti. K tomuto účelu může předvolat jako svědky např. vychovatele, sociálního pedagoga či jiného zástupce věznice, zástupce zájmového sdružení občanů a další osoby, které by potvrdily např. zajištění bydlení či zaměstnání odsouzeného po propuštění.⁸⁹ Může si také vyžádat přítomnost poškozeného k potvrzení odčinění následků trestné činnosti, pokud poškozený sám nevyužil možnost účasti. Soud je totiž povinen vyrozumět o konání veřejného zasedání toho poškozeného, který o to požádal. Tuto povinnost má však po novele č. 390/2012 Sb. opět nesmyslně pouze vůči osobě poškozené zločinem, nikoli přečinem.

⁸⁵ § 10 odst. 2 řádu výkonu TOS

⁸⁶ Výjimečně, např. pokud byla požadovaná část trestu vykonána započítáním vazby a odsouzený se v době rozhodování nachází na svobodě, mohou být dle judikatury (např. R 2/1984) příslušné i jiné okresní soudy.

⁸⁷ Pořad České televize Před polednem. *Cesta z vězení podle nových pravidel* [online]. ceskatelevize.cz, 24. srpna 2007 [cit. 11. dubna 2013]. Dostupné na < <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10117973312-pred-polednem/207452801360824/>>.

⁸⁸ ŠÁMAL: *Trestní řád: Komentář...*, s. 2474.

⁸⁹ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 86.

Zákon stanovuje soudu pro vydání rozhodnutí třicetidenní pořádkovou lhůtu. Překročit ji může jen z důležitých důvodů, ty mohou být důkazní povahy (např. chybějící trestní spisy, nedostatečné hodnocení odsouzeného, nutnost provést další důkazy) nebo procesní povahy (neúčast svědka při veřejném zasedání).⁹⁰ Ze studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen IKSP)⁹¹ vyplývá, že se lhůtu třiceti dnů podaří soudům dodržet jen u minima případů, překračují ji právě z důležitých důvodů, pro velkou časovou prodlevu mezi zahájením řízení a obstaráním všech podkladů i mezi nařízením veřejného zasedání a jeho konáním. Projednání věci zpravidla trvá dva měsíce, někdy i déle. Výše zmíněné uvádím z toho důvodu, že pachatel odsouzený k velmi krátkému TOS nemá prakticky šanci na dřívější propuštění, neboť než soud stihne rozhodnout, dávno vykoná celý trest. Ostatně u těchto odsouzených může být vzhledem ke krátké části vykonaného trestu navíc vůbec složité prokázat, zda došlo k polepšení.

3.3 Podklady pro rozhodnutí

Splnění podmínek pro podmíněné propuštění, resp. úsudek o nich, je vždy ohrožen jistým stupněm rizika nesprávnosti, obdobně jako nelze s určitostí říci, že odpykáním celého trestu došlo k naplnění jeho účelu. Proto soud musí mít dostatek skutkových podkladů, z nichž může s co největší mírou pravděpodobnosti usoudit, že trest splnil svůj účel a další jeho výkon je nepotřebný.⁹²

Soud při svém rozhodování vychází především ze zprávy věznice o chování odsouzeného během výkonu trestu a o dosaženém stupni převýchovy. Hodnocení vypracovává většinou komise zřízená ředitelem věznice, složená ze zaměstnanců věznice (vedoucí oddělení výkonu trestu, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník a další),⁹³ kteří jsou s odsouzeným v každodenním kontaktu. Hodnotící zpráva je výsledkem dílčích hodnotících zpráv členů komise, kdy každý z členů se může k hodnocení vyjádřit a vnést vlastní poznatky o odsouzeném. Snahou je poskytnout objektivní obraz o odsouzeném. Podkladem pro vypracování jsou především údaje uvedené v osobním spise a osobní kartě odsouzeného, údaje z pravidelně aktualizovaného vyhodnocování programu zacházení i osobní znalost odsouzeného.⁹⁴

⁹⁰ ŠÁMAL: *Trestní řád: Komentář...*, s. 2479.

⁹¹ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 105.

⁹² ÚS 51/2001-n. - nález ÚS ze dne 22. 3. 2001, sp. zn. III. ÚS 611/2000.

⁹³ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 76.

⁹⁴ Tamtéž, s. 128.

Požadavky na obsah hodnocení zpravidla upravují metodické pokyny příslušné věznice. V hodnocení by se měly především vyskytovat osobní údaje o odsouzeném, nástup výkonu trestu, zařazení ve vnitřní diferenciaci, případné přeřazení do jiného typu věznice, charakteristika odsouzeného z hlediska jeho osobnosti, přehled kázeňských odměn a trestů, zvolený program zacházení a jeho plnění, popis pracovních i mimopracovních aktivit, udržování kontaktů mimo věznici (návštěvy, korespondence), očekávané podmínky života odsouzeného na svobodě (sociální zázemí, možnosti bydlení a zaměstnání) a podrobné hodnocení jeho chování, především zda se odsouzený řadí mezi jedince slušné či problematické, plní příkazy a své povinnosti, jak se chová k pracovníkům věznice i spoluvězňům. Končit by jej mělo stanovisko věznice, zda podmíněné propuštění doporučuje či ne.⁹⁵

Dalším důležitým důkazním prostředkem je trestní spis vedený ve věci, které se podmíněné propuštění týká. Z něj může soud zjistit údaje nutné pro stanovení potřebné části vykonávaného trestu, a tedy lhůty pro podání návrhu či žádosti. Soud z něj může vyčíst např., kdy odsouzený nastoupil výkon trestu, zda výkonu předcházela vazba, a má být tudíž započítána, pro jaký TČ se trest vykonává. Soudy si také opatřují opis z evidence Rejstříků trestů a opisy rozhodnutí soudu (o nařízení výkonu podmíněně odloženého TOS, o nařízení výkonu zbytku trestu) pro posouzení rizika recidivy.⁹⁶ Z téhož důvodu by si měli též u pachatelů odsouzených k výjimečnému trestu a za TČ stanovené v § 88 odst. 4 TrZ opatřit aktuální znalecký posudek z odvětví psychologie popř. psychiatrie. Důkazem je také výslech odsouzeného a dalších osob ve veřejném zasedání.

3.3.1 Stanovisko Probační a mediační služby

PMS v rámci institutu podmíněného propuštění působí ve dvou oblastech (někdy souhrnně označovaných jako „parole“) – po rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění, pokud je nad propuštěným stanoven dohled či mu jsou uložena přiměřená omezení a povinnosti, ale také před rozhodnutím soudu,⁹⁷ kdy může být požádána o vypracování stanoviska pro možné podmíněné propuštění s dohledem, které je poté významným podkladem pro rozhodnutí soudu. Podnět k jeho vypracování může dát soud či sám odsouzený.

⁹⁵ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 75.

⁹⁶ Tamtéž, s. 82.

⁹⁷ Tamtéž, s. 165.

Předpokladem pro vytvoření stanoviska na základě žádosti odsouzeného je spolupráce s věznicí. Tu upravuje Dohoda o spolupráci mezi VS a PMS v oblasti zjišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem a Metodický standard PMS v oblasti Parole.⁹⁸ Podle tohoto vnitřního předpisu je odsouzený již ve věznici informován o možnostech podmíněného propuštění s dohledem. Má-li odsouzený zájem o spolupráci s PMS v souvislosti se žádostí o podmíněné propuštění s dohledem, kdy je pravděpodobné, že mu soud dohled či další omezení uloží, vyplní formulář „Podnět k zahájení spolupráce s PMS“.⁹⁹ Probační úředník poté v rámci přípravy stanoviska shromažďuje informace o rodinném a sociálním zázemí odsouzeného, jeho možnostech bydlení a zaměstnání, o postoji k trestné činnosti a řešení jejích následků a o rizicích recidivy. Zdrojem informací jsou vedle konzultací s odsouzeným ve věznici a personálem věznice také spisové materiály věznice, šetření v místě pobytu odsouzeného a další podklady získané od institucí poskytující programy a služby osobám opouštějících věznice. Na základě ověřených informací a analýzy možných rizik a potřeb pak probační úředník ve svém stanovisku soudu podmíněné propuštění buď doporučí či nedoporučí, popř. navrhne uložení dohledu či přiměřeným omezení a povinností.¹⁰⁰ Probační úředník tak poskytuje soudu ověřené informace zejména o podmínkách vedení života odsouzeného po propuštění na svobodu, ke kterým nemá VS běžně přístup. Zohledňuje nejen, zda bude pobyt pachatele na svobodě pro společnost bezpečný, ale i jeho potřeby a možnost začlenění do řádného života na svobodě.

3.3.2 Nástroj SARPO a Komise pro podmíněné propuštění

Již několik let poukazuje nevládní nezisková organizace Český helsinský výbor na odlišnou rozhodovací praxi soudů v různých okresech. Dostat se z určitých věznic (např. Všehrady na Chomutovsku) je jednodušší, naopak některé (např. středočeské Vinařice) otevírají brány odsouzeným jen zřídka. Tento fakt je odůvodňován tím, že každý soud

⁹⁸ Tato dohoda a mnohé další aktivity VS a PMS jsou výsledkem projektu Transition Facility, na kterém v letech 2005 – 2006 VS a PMS spolupracovaly spolu se zahraničními partnery. Cílem tohoto projektu bylo posílit efektivní spolupráci mezi justičními složkami v oblasti přípravy a výkonu podmíněného propuštění s dohledem. Na základě Dohody byla vytvořena Pracovní skupina PAROLE, která mimo jiné vypracovala Metodický standard PMS v oblasti Parole. Viz Dohoda o vzájemné spolupráci mezi PMS ČR a VS ČR při zavádění výsledků projektu Transition Facility do praxe obou služeb [online]. pmscr.cz, 23. července 2007 [cit. 15. dubna 2013]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/download/070723_Dohoda_mezi_PMS_a_VS_2.pdf>.

⁹⁹ Metodický standard PMS v oblasti Parole: Součinnost mezi VS ČR a PMS ČR v oblasti zjišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem [online]. pmscr.cz, červen 2007 [cit. 15. dubna 2013]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf>.

¹⁰⁰ Parole [online]. pmscr.cz [cit. 15. dubna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>>.

rozhoduje na základě jiných informací. Panuje totiž nestejnorodost obsahu a způsobu vypracování podkladů pro rozhodnutí, zvláště hodnotících zpráv věznic. Kritizován je také příliš formální přístup zpracovatelů hodnocení, kteří jej staví na pouhém bezproblémovém průběhu výkonu trestu, aniž by se zabývali skutečným polepšením odsouzeného. Soud tak dostává informace, které ve skutečnosti nic nevyovídají o osobnosti odsouzeného.¹⁰¹

Jistou pomoc by mohl přinést nástroj SARPO¹⁰² (Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených), který byl po několikaletém vyvíjení v listopadu roku 2012 zaveden do praxe věznic. SARPO je jednotný nástroj hodnocení odsouzených s výpočtem statického a dynamického rizika. Statické je takové, které působením ve výkonu trestu a na svobodě již nelze změnit (např. trestní minulost, výchova rodiny), dynamické naopak ano (absence bydlení a zaměstnání, zadluženost, závadné sociální prostředí, myšlení, postoje, chování).¹⁰³ SARPO detekuje riziko újmy (nebezpečnost pro potencionální oběť) a riziko recidivy, obsahuje také zhodnocení motivace odsouzeného k řešení své situace. SARPO v sobě zahrnuje objektivní i subjektivní metody hodnocení. Objektivní metodu představují výpočty rizik podle stanovených vzorců, subjektivní zase podložené odborné úsudky a odhady hodnotitelů.¹⁰⁴

Účelem hodnocení rizik je především určit pravděpodobnost opakování trestné činnosti (a její dopad) a tomuto dle potřeby uzpůsobit program zacházení. SARPO má zpřehlednit, zjednodušit a objektivizovat systém hodnocení odsouzených. Ve věznicích nahrazuje komplexní zprávu, tedy vstupní hodnocení odsouzeného vypracovávané po jeho nástupu do výkonu trestu, na jehož základě se odsouzenému stanovoval program zacházení. Část výstupů ze SARPO má být používána i pro zpracování hodnocení pro rozhodování o podmíněném propuštění (zda lze předpokládat vedení řádného života, návrh na uložení vhodných omezení, povinností, dohledu).¹⁰⁵ Statické riziko totiž významně ovlivňuje celkovou šanci na podmíněné propuštění, dynamické je pak zásadní pro rozlišení prostého podmíněného propuštění od propuštění s dohledem a nepropuštění. Podmíněně propuštěny by

¹⁰¹ Pořad České televize Otázky Václava Moravce [online]. ceskatelevize.cz, 19. srpna 2007 [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce-2-cast/207411030510819/video/>>.

¹⁰² SARPO je dalším společným projektem VS a PMS.

¹⁰³ PETRAS, Michal a kol. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 9, s. 284.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 286.

¹⁰⁵ PETRAS, Michal. *Zavedení nástroje SARPO do praxe* [online]. vscr.cz, 21. listopadu 2012 [cit. 18. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/zavedeni-nastroje-sarpo-do-praxe>>.

měly být osoby s nižším statickým rizikem, a pokud je u nich zvýšené riziko dynamické, má být nařízen dohled.¹⁰⁶

Situaci by mělo pomoci vyřešit také chystané zavedení Komisí pro podmíněné propuštění, které by soudu poskytovaly podklady s vysokou informační a výpovědní hodnotou ve sjednocené podobě. Tento projekt, realizovaný PMS a VS ve spolupráci s Českým helsinským výborem, je zatím v pilotní (testovací) fázi. V roce 2009 začaly komise fungovat ve dvou věznicích (Praha Ruzyně, Stáž pod Ralskem), v roce 2010 i v Opavě a v současné době se na základě pozitivních zkušeností zavádějí dle projektu PMS a VS „Křehká šance“¹⁰⁷ v dalších sedmi věznicích. Účast odsouzených a obětí na projektu je dobrovolná. Projekt je zaměřen pouze na odsouzené, kteří spáchali závažnější násilný TČ a odpykali si minimálně jeden rok trestu.¹⁰⁸

Myšlenka zavedení komisí je inspirována zahraniční praxí, kdy v Kanadě, Velké Británii a Chorvatsku působí tzv. parolové rady, které nejen že shromažďují veškeré podklady, ale také činí samotné rozhodnutí.¹⁰⁹ Na rozdíl od těchto parolových rad a komisí, které v ČR působily v 1. polovině 20. století, nebudou současné komise rozhodovat o samotném propuštění, to by mělo nadále zůstat v kompetenci soudů.

Komise je jmenována ředitelem příslušné věznice jako jeho poradní orgán, tvoří ji pět členů, a to dva pracovníci věznice, jeden probační úředník a dva zástupci externích subjektů, které se zaměřují na oblast zacházení s propuštěnými a oběťmi TČ. Úkolem komise je nejprve shromáždit a vyhodnotit informace týkající se jak pachatele, tak i oběti. Komise posuzuje rizika a potřeby pachatele, zkoumá dopady TČ na život oběti, prověřuje podmínky prostředí, do kterého se má odsouzený po propuštění vrátit.¹¹⁰ Zdrojem informací jsou poznatky probačního úředníka z návštěv odsouzeného, hodnocení věznice, zpráva asistenta oběti a podklady dalších pracovníků např. sociálního kurátora z místa bydliště, který kontaktuje osoby blízké a prověřuje možnosti bydlení a zaměstnání. Poté se před komisí koná tzv. parolové slyšení, během kterého je postupně vyslyšen odsouzený, asistent oběti, popř. sama

¹⁰⁶ PETRAS: *Predikce kriminality...*, s. 288.

¹⁰⁷ „Křehká šance“ je součástí komplexu projektů, které slouží k rozvoji probačních, mediačních a restorativních programů a k naplnění zákona o PMS – Viz Křehká šance (KPP – posílení možností sociální integrace propuštěných a prevence kriminality) [online]. risy.cz [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu/detail?id=104272>>.

¹⁰⁸ MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Možnosti práce s pachatelem a obětí v době rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného na svobodu* [online]. ok.cz/iksp/ [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <www.ok.cz/iksp/docs/50y/Matouskova.doc>.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ KULHÁNKOVÁ, Gabriela. *Pilotní projekt parolové rady* [online]. kr-ustecky.cz, 23. listopadu 2011 [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1662795&p1=175644>.

oběť, vychovatel a další přizvané osoby (zaměstnanci věznice, příbuzní). Na závěr komise vypracuje stanovisko obsahující (ne)doporučení podmíněného propuštění včetně návrhu konkrétního omezení a povinnosti. Stanovisko je poté spolu s přílohami (všechny získané informace, vyjádření odsouzeného a oběti ke stanovisku) zasláno soudu.¹¹¹

Se zavedením komisí souhlasím, neboť soudy tak budou mít k dispozici komplexní a kvalitní podklady ve sjednocené podobě, což jistě povede k lepšímu poznání stavu věci a tomu odpovídajícímu rozhodnutí. Předpokládám, že se také urychlí soudní řízení, neboť soud si již nebude muset sám opatřovat důkazy, které mu VS nemůže z povahy své činnosti poskytnout. Přínosné je i zapojení oběti, která bude mít možnost vyjádřit své potřeby a obavy spojené s případným propuštěním. To jistě posílí pocit odpovědnosti pachatele za řešení následků TČ.¹¹² Otázkou však je, zda se chystaným zakotvením komisí do právní úpravy změny rozdílná rozhodovací praxe mezi okresy. Dle mého názoru nesourodost pokladů je jen jednou z příčin. Někteří soudci mohou být např. benevolentnější ohledně splnění předpokladů pro podmíněné propuštění. Jistá rozdílnost mezi okresy tedy bude nejspíš existovat i nadále.

3.4 Rozhodnutí o tom, že se odsouzený podmíněně propouští

Pokud soud na základě všech skutečností dospěje k závěru, že jsou splněny podmínky pro podmíněné propuštění, vydá usnesení o tom, že se odsouzený podmíněně propouští. Jakmile se rozhodnutí stane vykonatelné, nařídí předseda senátu (samosoudce) písemným příkazem neprodleně věznici, aby odsouzeného ihned propustila na svobodu.

Ze statistických dat VS je patrné, že počet podmíněně propuštěných (až na výjimky) každoročně roste (Tabulka č. 3, Graf č. 1). K podmíněnému propuštění však častěji nedochází, neboť nárůst podmíněně propuštěných osob je důsledkem nárůstu počtu vězňených osob (viz. Tabulka č. 1). Po vyhlášení amnestie lze tedy předpokládat pokles počtu podmíněně propuštěných, neboť část kandidátů na podmíněné propuštění se již ve výkonu trestu nenachází.

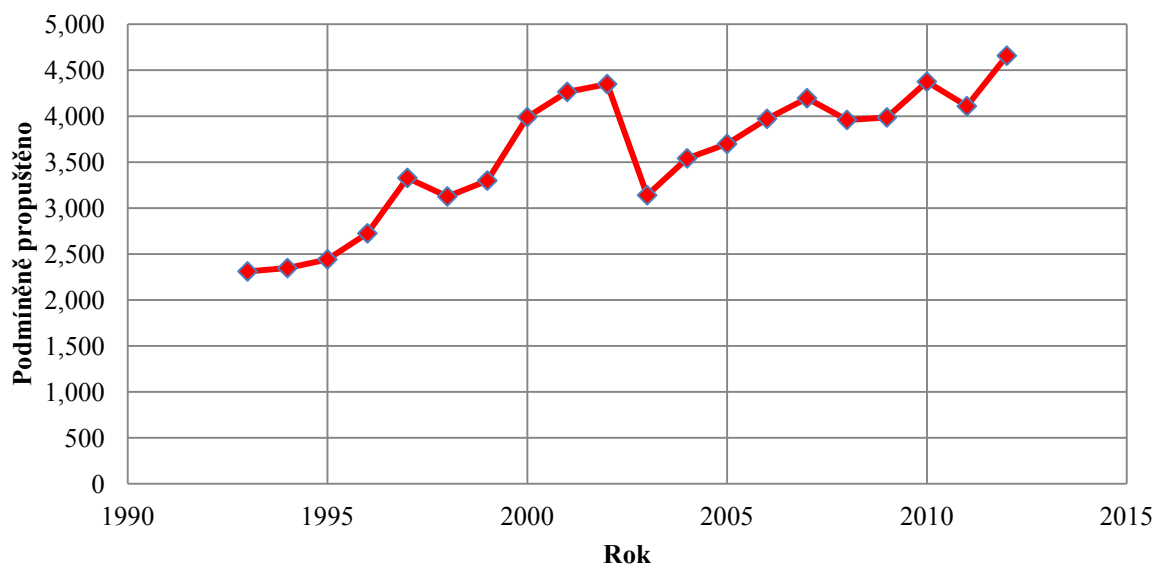
¹¹¹ MATOUŠKOVÁ: *Možnosti práce s...*

¹¹² Tamtéž.

Tabulka č. 3: Počty podmíněně propuštěných v letech 1993 – 2012¹¹³

Rok	Dospělí		Mladiství		Celkem
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
1993	2 145	80	85	1	2 311
1994	2 186	73	88	0	2 347
1995	2 316	39	87	0	2 442
1996	2 584	56	85	0	2 725
1997	3 173	55	100	0	3 328
1998	2 955	81	89	1	3 126
1999	3 095	113	89	2	3 299
2000	3 793	125	71	0	3 989
2001	4 007	190	66	1	4 264
2002	4 110	178	60	1	4 349
2003	2 965	139	36	0	3 140
2004	3 326	163	51	1	3 541
2005	3 445	191	61	1	3 698
2006	3 726	197	47	1	3 971
2007	3 895	254	45	1	4 195
2008	3 601	288	69	1	3 959
2009	3 610	314	61	1	3 986
2010	3 967	327	79	2	4 375
2011	3 742	308	57	2	4 109
2012	4 220	396	39	3	4 658

Graf č. 1: Vývoj stavů podmíněně propuštěných v letech 1993 - 2012

¹¹³ Statistické ročenky VS za rok 2000 a 2012 [online]. vs-cr.cz [cit. 22. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.

Návrhy a žádosti o podmíněné propuštění jsou soudy vyřizovány kladně průměrně v 60 % případů (Tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: Vyřizování žádostí a návrhů o podmíněné propuštění v letech 2000 – 2003 a 2009 - 2011¹¹⁴

Rok	Návrhy a žádosti o podmíněné propuštění			
	Vyřízeny kladně	V %	Vyřízeny záporně	V %
2000	3 989	60	2 664	40
2001	4 264	65	2 307	35
2002	4 349	61	2 749	39
2003	3 140	58	2 250	42
2009	3 986	57	3 035	43
2010	4 375	62	2 669	38
2011	4 109	57	3 046	43

Každoročnímu nárůstu podmíněně propuštěných osob odpovídá i zvýšený počet návrhů a žádostí oprávněných osob. Výrazný pokles po roce 2002 (Graf č. 1) Mgr. Rozum¹¹⁵ vysvětluje mimo jiné tím, že novelou ustanovení § 39 odst. 2 TZ byla od 1. 1. 2002 omezena možnost ukládání krátkodobých nepodmíněných TOS, u nichž zákonná lhůta pro podmíněné propuštění uplyne dříve. Neměnný podíl kladných a zamítavých rozhodnutí ani stejná právní úprava požadavků pro podmíněné propuštění totiž nesvědčí pro závěr, že by soudy zpřísnily požadavky na splnění podmínek pro kladné rozhodnutí.

Opravným prostředkem proti usnesení o podmíněném propuštění je stížnost, která má odkladný účinek. V případě kladného rozhodnutí ji může podat v celém rozsahu pouze státní zástupce; odsouzený (stejně jako ředitel věznice či zájmové sdružení, pokud podali návrh) může dle komentáře¹¹⁶ podat stížnost proti výroku o stanovení délky zkušební doby. Proti zamítavému usnesení přísluší oprávnění odsouzenému a státnímu zástupci; řediteli a zájmovému sdružení náleží jen, pokud soud rozhodoval na jejich návrh. Proti rozhodnutí podle § 331 odst. 3 TŘ je stížnost pro všechny osoby přípustná pouze proti výroku o

¹¹⁴ Období mezi lety 2004 – 2008 není VS statisticky zpracováno, pro představu rozhodování soudů však uvedená data v tabulce postačí.

Zpracováno pomocí statistik VS – Statistické ročenky pro rok 2011 a Měsíčních statistických hlášení pro rok 2009 a 2010. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/>>., a dále pomocí ROZUM, Jan a kol. *Vybrané problémy sankční politiky: Ukládání nepodmíněného TOS a jeho alternativ, institut zabezpečovací detence*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s. 36.

¹¹⁵ ROZUM: *Vybrané problémy sankční politiky...*, s. 38.

¹¹⁶ ŠÁMAL: *Trestní řád: Komentář...*, s. 2479.

stanovení délky zkušební doby. Zde souhlasím s názorem Mgr. Rozuma,¹¹⁷ podle kterého by měl zákon umožňovat podání stížnosti i proti výroku o vyslovení dohledu, popř. dalších omezení, neboť nejen delší zkušební doba, ale i dohled má pro odsouzeného důsledky spočívající ve zpřísnění pobytu na svobodě po propuštění, s nimiž nemusí souhlasit.

Je nutno uvést, že dle obsáhlé judikatury Ústavního soudu¹¹⁸ není na vyhovění žádosti odsouzeného ústavně zaručené právo. Posouzení splnění podmínek je plně věcí soudcovské úvahy, která ovšem musí být náležitě odůvodněna a nesmí být výrazem libovůle. Pokud i soud vyšší instance na základě podané stížnosti dospěje k závěru, že podmínky splněny nejsou, jde o výraz nezávislého soudního rozhodnutí, který Ústavní soud vzhledem ke své roli „strážce ústavnosti“ musí respektovat. Jestliže však soudem podaný výklad hmotně právních podmínek představuje nepřipustnou svévoli, je výrazem zjevného faktického omylu nebo logického excesu, porušuje soud ústavní zásadu spravedlivého procesu a Ústavní soud může napadené rozhodnutí zrušit.

Propuštění odsouzeného na svobodu je pouze podmíněné, není definitivní. Samotným propuštěním tedy vše nekončí. Naopak začíná období, během kterého se má převýchova odsouzeného započatá výkonem TOS dovršit. Za tímto účelem soud v usnesení o podmíněném propuštění stanoví odsouzenému obligatorně zkušební dobu, fakultativně může uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, jakož i další opatření či dohled.

3.4.1 Zkušební doba

Stanovení zkušební doby slouží k ověření toho, zda účelu trestu bylo dosaženo jeho kratším výkonem. Propuštěný musí totiž během jejího trvání prokázat, že je schopen vést řádný život, jinak mu hrozí vykonání zbytku trestu. Zkušební doba je tedy i nástrojem určitého tlaku na odsouzeného, aby žil v souladu s požadavky společnosti a nedopouštěl se další trestné činnosti.¹¹⁹

Oproti předchozí právní úpravě, která zkušební dobu upravovala jednotně pro všechny TČ v rozpětí jednoho roku až sedmi let, je po novele č. 357/2001 Sb. stanovena diferencovaně podle kategorie TČ, pro který byl pachatel odsouzen. Odsouzenému za přečin může soud zkušební dobu stanovit maximálně na tři roky, za zločin pak v rozmezí jednoho roku až sedmi let.¹²⁰ Tuto změnu považuji za vítanou, jelikož pachateli přečinu bude možno stanovit

¹¹⁷ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 102.

¹¹⁸ např. ÚS 10/2009-u. – náleží ÚS ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/2009-1.

¹¹⁹ SÓLNAR: *Systém českého...*, s. 90.

¹²⁰ Mladistvým odsouzeným za přečin lze stanovit až na tři roky, za zločin až na pět let.

zkušební dobu v kratším trvání než jednoho roku. To bude na místě zejména u méně narušených pachatelů odsouzených k TOS kratšího trvání. U takovýchto pachatelů může být převýchova jistě dovršena i dříve než po jednom roce. Soud tak má možnost lépe individualizovat své rozhodnutí. Konkrétní délka zkušební doby se totiž stanovuje s přihlédnutím k možnostem nápravy odsouzeného, k závažnosti spáchaného TČ, k prostředí, do něhož se propuštěný vrátí, jakož i k délce neodpykané části trestu.¹²¹ Pro srovnání se zahraničím, právní úpravy některých zemí stanovují trvání zkušební doby v délce nevykonané části trestu, obvykle však bývá stanovena její minimální délka.

3.4.2 Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

U méně narušených odsouzených může k vedení řádného života během zkušební doby postačit pouhá hrozba výkonu zbytku trestu.¹²² U některých je však k dovršení převýchovy potřeba dalšího pozitivního působení. Proto jim může soud v rámci zkušební doby pro zesílení výchovného a resocializačního účinku podmíněného propuštění uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k vedení řádného života.

Tato opatření mají preventivní charakter, neboť umožňují odstranit příčiny, podmínky či příležitosti k opětovnému spáchání TČ, jehož se propuštěný dopustil. Působí tedy na odstranění kriminogenních faktorů ze života pachatele, které jsou překážkou k tomu, aby vedl řádný život (např. nedostatek pracovní kvalifikace, požívání alkoholu, nevhodné sociální prostředí, chorobné hráčství).¹²³

Přiměřená omezení a povinnosti jsou demonstrativně uvedeny v § 48 odst. 4 TrZ, soud tedy může uložit i jiné zákonem neuvedené, čímž může reagovat na individuální potřeby každého propuštěného. Omezení mohou mít formu zákazů určitého chování např. navštěvování nevhodného prostředí, sportovních, kulturních akcí (např. u pachatele TČ výtržnictví spáchaného při návštěvě sportovního utkání), stýkání s určitými osobami, hraní hazardních her (u chorobných hráčů, kteří si finanční prostředky pro hraní opatřují trestnou činností), požívání alkoholu. Povinnosti pak mohou mít formu příkazu k aktivnímu jednání např. podrobení se programu sociálního výcviku, převýchovy a psychologického poradenství, programu pro získání pracovní kvalifikace, léčení závislosti na návykových látkách, ale také např. povinnost k uhrazení dlužného výživného (u pachatele TČ zanedbání povinné výživy) či

¹²¹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1096.

¹²² ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 43.

¹²³ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1024.

způsobené škody (při spáchání TČ krádeže, podvodu, zkrácení daně), veřejné omluvě poškozenému či poskytnutí přiměřeného zadostiučinění.¹²⁴

Kontrolou dodržování přiměřených omezení a povinností může soud, považuje-li to vzhledem k jejich povaze a rozsahu za nutné, pověřit příslušné středisko PMS.¹²⁵ Pokud soud propuštěnému uloží povinnost podrobit se některému z probačních resocializačních programů uvedených v § 48 odst. 4 písm. a) – d) TrZ, probační úředník navíc nejen že zprostředkuje a zkoordinuje realizaci tohoto programu externím poskytovatelem (Úřad práce ČR, městská centra sociálních služeb a prevence, poradenské organizace, různá občanská sdružení např. Sananim a další), ale rovněž se snaží pozitivně motivovat propuštěného k jeho plnění.¹²⁶

Z dotazníkového šetření IKSP proběhnutého v roce 2007 však vyplývá, že kontrola dodržování některých uložených omezení pracovníky PMS je vzhledem k jejich charakteru, ale také nízkému počtu probačních úředníků, nemožná (např. povinnost zdržet se styku s určitými osobami, hraní hazardních her) a co se týče realizace probačních resocializačních programů, zde je problém shledáván vůbec v neexistenci dostatečného množství jejich poskytovatelů, zvláště v okolí malých měst.¹²⁷ Proto je zapotřebí podporovat jejich rozvoj. V současné době PMS realizuje různé projekty, jejichž cílem je rozšíření dostupnosti probačních resocializačních programů a zavádění jejich nových forem (např. projekt Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti).¹²⁸

3.4.3 Další opatření podle § 89 TrZ

Pro dovršení nápravy může soud odsouzenému v usnesení také uložit, aby ve zkušební době podle svých sil nahradit škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou TČ způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané TČ, nebyl-li nárok poškozeného doposud uspokojen.

Pouze podmíněně propuštěnému podle § 88 odst. 2 TrZ může soud uložit další ze tří taxativně stanovených opatření (§ 89 odst. 2 TrZ) – aby se ve zkušební době zdržoval ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části (trvání tohoto opatření nesmí

¹²⁴ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 664.

¹²⁵ § 66 odst. 2 instrukce MS

¹²⁶ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 663.

¹²⁷ ROZUM, Jan a kol. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. s. 46.

¹²⁸ Přehled projektů PMS [online]. pmscr.cz [cit. 27. dubna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>>.

přesáhnout dobu jednoho roku), nebo aby vykonal práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí (ve výměře od 50 do 200 hodin), anebo aby složil určenou peněžní částku na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu (ve výměře od 2 000 Kč do 10 000 000 Kč), přičemž tato částka se určuje také s ohledem na osobní a majetkové poměry odsouzeného a vzhledem k tomu je možno povolit placení v měsíčních splátkách. Prvním opatřením se soud snaží ochránit odsouzeného před případnými negativními vlivy, které by mohly nepříznivě působit na dokončení jeho nápravy, další dvě povinnosti vyžadují aktivní přístup odsouzeného a způsobují mu určitou přiměřenou újmu.¹²⁹ Tato opatření v podstatě odpovídají tomu, v čem spočívá podstata trestu domácího vězení a trestu obecně prospěšných prací (limity jsou však nižší), na postup při jejich výkonu se přiměřeně použijí i procesní ustanovení týkající se výkonu těchto trestů (§ 331 odst. 5 TR). Povinnost složit částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti se pak v trestních předpisech již objevuje jako jedna z podmínek např. pro schválení narovnání nebo podmíněného zastavení trestního stíhání.

Před novelou TrZ č. 390/2012 Sb. měl soud povinnost uložit předčasně podmíněně propuštěnému některé z těchto tří opatření. Stěžejním principem předčasného podmíněného propuštění totiž původně bylo nahrazení převážné doposud nevykonané části TOS jiným opatřením.¹³⁰ Opatření měla tedy kompenzovat podstatné zkrácení uloženého TOS (o více než polovinu), jelikož na rozdíl od standardního podmíněného propuštění zde podle zákonodárce nestačilo případné vyslovení dohledu nebo uložení přiměřených omezení a povinností.¹³¹ Zmíněnou novelou však (pravděpodobně za účelem dosažení cíle novely, a to odstranění přeplněnosti věznic) povinnost soudu byla nahrazena fakultativní možností. Domnívám se, že (oproti jiným změnám zavedeným touto novelou) je tato ku prospěchu. Jak uvádí soudce JUDr. Vicherek, původní znění totiž mohlo u odsouzených vzbuzovat nezájem o předčasné podmíněné propuštění, jelikož se jim vzhledem k povinným opatřením nemuselo „vyplatit“. Pro odsouzené bylo lepší posečkat ve výkonu trestu déle, kdy jim při řádném podmíněném propuštění žádné z těchto opatření nehrozilo. Předčasné podmíněné propuštění mělo smysl jen, pokud výrazně předcházelo řádnému, pak o něj mohl mít odsouzený zájem.¹³² Novelou by se tedy mohlo rozšířit užívání tohoto institutu. Dle mého názoru navíc možnost zpřísnění

¹²⁹ CHMELÍK: *Trestní právo hmotné...*, s. 241.

¹³⁰ VICHEREK: *Předčasné podmíněné propuštění...*, s. 19.

¹³¹ PŮRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1098.

¹³² VICHEREK: *Předčasné podmíněné propuštění...*, s. 19.

pobytu na svobodě během zkušební doby uložením dohledu či přiměřených omezení a povinností u těchto pachatelů k dovršení nápravy může postačit.

Naopak se domnívám, že by bylo vhodné umožnit soudu uložit tato opatření i při řádném podmíněném propuštění, neboť by soud s ohledem na možnost jejich aplikace mohl podmíněně propouštět i ty odsouzené, které za současných možností není ochoten propustit. Dnes je sice možno uložit povinnost zdržovat se ve svém obydlí i při řádném podmíněném propuštění, avšak pouze pokud je současně uložen i dohled (§ 89 odst. 1 TrZ).

V souvislosti s výše zmíněným je nutno podotknout, že novela také zavedla možnost přeměny nepodmíněného TOS v trest domácího vězení (§ 57a TrZ). Přeměna bude přicházet v úvahu jen u pachatelů odsouzených za přečin, avšak za stejných podmínek, jaké platí pro standardní podmíněné propuštění (výkon poloviny TOS, prokázání polepšení, předpoklad vedení řádného života). Jedná se tedy o „obdobu“ podmíněného propuštění s uloženým opatřením zdržovat se ve svém obydlí, o podmíněné propuštění se však nejedná. Vzhledem k tomu, že zákonné podmínky institutu přeměny a institutu standardního podmíněného propuštění jsou stejné, bude zajímavé sledovat, jak se budou tyto dva instituty vedle sebe v budoucnu aplikovat. Ohledně žádosti odsouzeného předpokládám, že ten bude nejdříve žádat o podmíněné propuštění, neboť v případě přečinu je možné i před výkonem poloviny TOS a navíc odsouzenému může být přinejlepším stanovena pouze zkušební doba bez dalších omezení a povinností. Pokud se svou žádostí neuspěje, poté nejspíš bude žádat o přeměnu TOS v trest domácího vězení.

3.4.4 Podmíněné propuštění s dohledem

Považuje-li soud za nutné intenzivněji sledovat chování podmíněně propuštěného během zkušební doby, může dle § 89 odst. 1 TrZ zároveň s rozhodnutím o podmíněném propuštění (i vedle uložení přiměřených omezení, povinností a dalších opatření) vyslovit nad pachatelem dohled. Tato možnost byla do TZ zakotvena novelou č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002.¹³³

¹³³ Dle doc. Kalvodové i právní úprava účinná do 31. 12. 2001 umožňovala stanovení dohledu jakožto přiměřeného omezení za použití výkladu § 63 odst. 3 TZ. Možnost vyslovení dohledu nad podmíněně propuštěným byla poprvé výslovně upravena již v zákoně č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, tehdy v podobě tzv. ochranného dozoru, který vykonával okresní soud prostřednictvím ochranného dozorce. Od dohledu podle platné právní úpravy je nutné odlišit ochranný dohled podle zákona č. 44/1973 Sb., který u nás existoval do roku 1990. Jednalo se také o formu nucené postpenitenciární péče, ale dohled měl povahu ochranného opatření a vykonával se až po výkonu celého nepodmíněného TOS (ne tedy po podmíněném propuštění) s cílem zabránit další recidivě. Jeho realizací byly pověřeny policejní orgány. Po obsahové stránce převažovaly povinnosti a omezení represivního charakteru, zatímco výchovné prvky byly

Podmíněné propuštění s dohledem bývá v zahraničí (např. v Anglii, Kanadě) označováno jako tzv. parole. Pojem parole pochází z francouzského slovního spojení „je donn ma parole“ – dávám čestné slovo (že se budu řádně chovat). Parole je tam koncipována jako speciální forma postpenitenciární péče a vykonávají ji parolní úředníci.¹³⁴ Naše právní úprava však pojem parole nezná, podmíněné propuštění s dohledem je zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, koncipováno jako další forma probace (vedle podmíněného upuštění od potrestání s dohledem, podmíněného odkladu výkonu TOS s dohledem a dalších), neboť dohled nad podmíněně propuštěným vykonává PMS. Toto zařazení je však terminologicky nepřesné, neboť probační dohled by měl správně předcházet výkonu trestu, resp. je jeho alternativou. Podmíněné propuštění je však možné až po výkonu určité části uloženého TOS, jeho aplikací se tedy výkon trestu jako takový neodkládá (odkládá se pouze výkon jeho zbytku).¹³⁵ Na obsah a účel dohledu to však nemá žádný vliv.

Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt podmíněně propuštěného s probačním úředníkem, který probíhá ve středisku PMS. Probační úředník je také oprávněn navštívit propuštěného doma kdykoli v průběhu zkušební doby, aby vyhodnotil jeho aktuální životní situaci a rozpoznal jeho potřeby a možné riziko selhání.¹³⁶ Probační úředník především kontroluje dodržování podmínek uložených soudem nebo vyplývajících ze zákona, ale také propuštěnému nabízí pomoc při řešení jeho problémů. Dohled tak spočívá ve spojení prvků kontroly a pomoci.

Dohled probíhá způsobem stanoveným v probačním plánu dohledu, který probační úředník sestavuje ve spolupráci s odsouzeným, a který je podle potřeby a výsledků dohledu průběžně aktualizován. Tento plán popisuje, jak často bude dohled prováděn, kde budou probíhat pravidelná setkání, jakým způsobem bude odsouzený plnit povinnosti a omezení uložená soudem v rámci dohledu.¹³⁷

Z uloženého dohledu podmíněně propuštěnému vyplývají různé povinnosti, např. musí s probačním úředníkem spolupracovat způsobem, který mu úředník stanoví, plnit probační

potlačovány. Uložené povinnosti tedy samy o sobě nemohly zabránit recidivě, proto byl ochranný dohled, který byl fakticky policejním dozorem, v roce 1990 zrušen.

KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 225.

SOLNAŘ: *Systém českého...*, s. 95.

¹³⁴ SOLNAŘ: *Systém českého...*, s. 94.

¹³⁵ ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 10, s. 300.

¹³⁶ PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku I.: obecná část (§ 1 - 139)*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 679.

¹³⁷ Probační dohled – informační leták PMS [online]. pmscr.cz [cit. 5. května 2013]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_DOHLED_cz.pdf>.

plán dohledu, dostavovat se k úředníkovi ve stanovených lhůtách, informovat jej o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, o dodržování přiměřených omezení a povinností (§ 50 TrZ). Probační úředník při kontrole však nevychází jen z informací poskytnutých mu propuštěným, ale informace si ověřuje a získává i u jiných zdrojů.

Povinnosti plynou také probačnímu úředníkovi. Ten je nejen povinen vykonávat dohled v souladu s probačním plánem, ale má být propuštěnému i nápomocen v jeho záležitostech. Přitom se řídí pokyny předsedy senátu. Ve stanovených lhůtách pak soudu předkládá zprávu o průběhu výkonu dohledu, ve které soud informuje o dodržování stanovených podmínek, probačního plánu dohledu, přiměřených omezení a povinností, ale i o poměrech propuštěného (§ 51 TrZ).

Pokud podmíněně propuštěný poruší závažným způsobem nebo opakovaně podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení a povinnosti, probační úředník o tom neprodleně informuje předsedu senátu. Při méně závažném porušení probační úředník propuštěného na zjištěné nedostatky pouze upozorní s poučením, že v případě opakování bude soud informovat.

Zavedení možnosti vyslovení dohledu umožňuje podmíněně propuštění realizovat ve větší míře, neboť soudům usnadňuje obtížné rozhodování v hraničních případech, kdy váhaly, zda mají odsouzeného podmíněně propustit či ne.¹³⁸ Zajištěním sledování a kontroly chování podmíněně propuštěného během zkušební doby probačním úředníkem se totiž snižují obavy z opakování trestné činnosti a zvyšuje se ochrana společnosti. Podmíněně propuštění s dohledem je tak jakýmsi přechodným opatřením mezi přísným vězeňským režimem a běžným nekontrolovaným životem na svobodě.¹³⁹

Z následující tabulky je patrné, že využívání tohoto institutu každým rokem narůstá.¹⁴⁰

¹³⁸ ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 56.

¹³⁹ VANTUCH: *K možnostem využití...*, s. 110.

¹⁴⁰ Zpracováno pomocí Statistických ročenek VS pro rok 2011 a 2012. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>., a dále pomocí ROZUM, Jan. Dohled u podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 10, s. 315.

Tabulka č. 5: Vývoj ukládání dohledu nad podmíněně propuštěnými

Rok	Celkový počet podmíněně propuštěných osob	Z toho s dohledem	V %
2002	4 349	668	15
2003	3 140	531	17
2004	3 541	584	17
2005	3 698	632	17
2006	3 971	794	20
2011	4 109	1 177	29
2012	4 658	1 398	30

Dohled probačního úředníka však nesměruje jen ke sledování a kontrole chování podmíněně propuštěného, ale poskytuje mu i odborné vedení a pomoc s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život (§ 49 odst. 2 TrZ). Návrat odsouzeného do běžného života totiž může být po propuštění obtížný. Probační úředník podmíněně propuštěnému pomáhá s řešením jeho problémů a životní situace po návratu na svobodu (např. s nalezením zaměstnání, obnovením sociálních vztahů), popř. zprostředkovává kontakty na další instituce a subjekty (např. různé poradny, Armáda spásy, azylové domy, Dům na půl cesty), motivuje jej k vedení řádného života a napomáhá tak k dovršení jeho nápravy a bezproblémovému začlenění do společnosti.¹⁴¹

Z výše zmíněných důvodů by dle mého názoru mělo být podmíněné propuštění s dohledem v ČR využíváno v podstatně větším počtu případů, než je tomu dosud (v pouhých 30 %).¹⁴² Shodně s doc. Kalvodovou¹⁴³ se také domnívám, že by de lege ferenda bylo vhodné zakotvit obligatorní ukládání dohledu u některých kategorií propuštěných. To je namístě zejména u odsouzených k výjimečnému trestu, resp. u všech podmíněně propuštěných po výkonu deseti a více let trestu, neboť vzhledem k délce doby strávené v umělém světě věznic, navíc při zpřetrhání rodinných vazeb, ke kterému při tak dlouhém výkonu trestu často dochází, je kontrola spojená s pomocí nezbytným předpokladem pro návrat do běžného života a účinnou ochranu společnosti. Tomu však brání naprosto nedostatečná kapacita PMS

¹⁴¹ VANTUCH: K možnostem využití..., s. 110.

¹⁴² Právě požadavek odborného dohledu nad podmíněně propuštěnými je evropským standardem. Objevuje se v řadě evropských dokumentů, zejména v doporučeních Rady Evropy (např. Doporučení R(99)22 týkající se přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězňů, Doporučení Rec(2003)22 týkající se podmíněného propuštění).

¹⁴³ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 257.

v oblasti jejího personálního obsazení a množství dalších úkolů, které na ni klade současná právní úprava.¹⁴⁴ Proto by se mělo se změnami v první řadě začít personálním posílením PMS.

Vhodné by bylo právní úpravu podmíněného propuštění s dohledem doplnit také o možnost dodatečného odvolání dohledu soudem na návrh probačního úředníka ještě před uplynutím celé zkušební doby. Z dotazníkového šetření IKSP totiž vyplývá, že v případech, kdy byla stanovena dlouhá zkušební doba a propuštěný již je stabilizovaný a nevykazuje potřebu kontroly a pomoci, je dohled probačního úředníka zcela formální a znemožňuje podmíněně propuštěnému vést normální život.¹⁴⁵

3.5 Ukončení podmíněného propuštění

Podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu se stane definitivní, a tedy srovnatelné s propuštěním, které následuje po vykonání celého TOS, teprve až tehdy, pokud podmíněně propuštěný svým pobytem na svobodě ve stanovené zkušební době prokáže, že si důvěru soudu zasloužil a že vykonaná část TOS u něj splnila svůj výchovný účel.¹⁴⁶ Teprve poté se nabytá svoboda stane absolutní.

Soud již v průběhu zkušební doby sleduje chování podmíněně propuštěného, aby mohl včas rozpoznat jeho případné závady. K tomuto účelu si ve stanovených lhůtách opatřuje opis Rejstříku trestů a další podklady jako např. zprávu Policie ČR z databáze stíhaných osob ve vyšetřování, zprávu obecních úřadů a dalších orgánů ohledně spáchání přestupků, informace soudů o dalších probíhajících trestních řízeních propuštěného a o uhrazení nákladů řízení, vyjádření poškozeného ohledně dosažení odčinění následků TČ, vyjádření zájmového sdružení občanů, které převzalo záruku za dovršení nápravy odsouzeného, zprávu PMS o průběhu výkonu dohledu a dodržování přiměřených povinností a omezení a mnohé další.¹⁴⁷

3.5.1 Rozhodnutí o osvědčení

Pokud soud, který odsouzeného podmíněně propustil, dospěje na základě výše zmíněných podkladů k závěru, že podmíněně propuštěný vedl v průběhu celé zkušební doby řádný život a vyhověl všem uloženým podmínkám, vydá po jejím uplynutí z úřední povinnosti usnesení, jímž vysloví, že se odsouzený osvědčil. Toto rozhodnutí může se

¹⁴⁴ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 249.

¹⁴⁵ ROZUM: *Účinnost dohledu u osob...*, s. 139.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 92.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 79.

souhlasem státního zástupce učinit též předseda senátu bez nařizování veřejného zasedání (§ 332 odst. 1 TR). Rozhodnutí o osvědčení potvrzuje, že dobré chování a plnění povinností ve výkonu trestu nebylo náhodné a ani účelové, ale pokračuje i po propuštění na svobodu. Tímto rozhodnutím se naplnilo očekávání soudu, že polepšení má trvalejší charakter.¹⁴⁸

Důsledkem rozhodnutí o osvědčení je vznik fikce, že TOS byl ve své celé původně uložené délce vykonán dnem, kdy byl odsouzený podmíněně propuštěn.¹⁴⁹ Nevykonaný zbytek trestu je propuštěnému tedy prominut a v budoucnu již nelze požadovat jeho dokončení. Rozhodnutí o osvědčení má také vliv na délku doby potřebné pro zahlazení odsouzení, kdy se podle § 105 odst. 4 TrZ její určení řídí délkou skutečného výkonu trestu. Vzhledem k řádně vedenému životu ve zkušební době by totiž bylo nespravedlivé, aby se její délka řídila původně uloženou výměrou trestu.

3.5.2 Nařízení výkonu zbytku trestu a dodatečné zpřísnění režimu podmíněného propuštění

K úsudku o splnění podmínek pro podmíněné propuštění dospěje soud pouze na základě pravděpodobnostních závěrů, proto se může stát, že propuštěný jeho očekávání nenaplní a během zkušební doby řádný život nepovede. Přitom se nemusí hned během zkušební doby dopustit dalšího TČ, ale řádný život nepovede také, pokud spáchá přestupek, úmyslně neodčiní poškozenému podle svých sil následky trestné činnosti, nedodrží přiměřená omezení, povinnosti a další opatření, nesplní podmínky dohledu (např. opakovaně se nedostaví k probačnímu úředníkovi, nepředloží mu doklady o zaměstnání či zaevidování v evidenci uchazečů o zaměstnání u Úřadu práce ČR nebo o náhradě škody), jakož také i např. pokud neplní svou vyživovací povinnost.¹⁵⁰ V případech takového špatného chování pak musí soud rozhodnout, a to popřípadě již během zkušební doby, že se zbytek trestu vykoná, neboť nebylo dosaženo jeho účelu, zvláště napravení odsouzeného.

Příčin závadného chování může být několik, od nepřekonání následků uvěznění a problémů spojených s návratem na svobodu (např. ztráta rodinného zázemí a bydlení, zhoršení možnosti nalézt zaměstnání), navrácení do závadného prostředí, finanční problémy, až po vůbec špatný výběr vhodného kandidáta na podmíněné propuštění, který se ve skutečnosti nepolepšil a nehodná změnit způsob svého dosavadního života. Jednou z příčin

¹⁴⁸ ROZUM: *Účinnost dohledu u osob...*, s. 92.

¹⁴⁹ U mladistvých navíc dochází ze zákona k zahlazení odsouzení (§ 35 odst. 3 ZSM).

¹⁵⁰ ROZUM: *Účinnost dohledu u osob...*, s. 123.

může také být nedostatečná kontrola a zacházení s propuštěným na svobodě během zkušební doby.

Nařízení výkonu zbytku trestu jako jediná možná reakce na závadné chování se však v některých případech jeví jako příliš přísná. Soudy doposud ojedinělé či méně závažné porušení podmínek v praxi řešily domluvou, vyslovením výstrahy či zintenzivněním kontroly probačního úředníka při ponechání podmíněného propuštění v platnosti.¹⁵¹ Některé soudy takto postupovaly dokonce také při spáchání méně závažných TČ. Pokud odsouzený poté jinak vedl ve zkušební době řádný život, odměnou mu bylo rozhodnutí o osvědčení. Nařízení výkonu trestu je v těchto případech skutečně neadekvátní, navíc odsouzený někdy za své prohřešky sám „nemůže“, neboť soud špatně vyhodnotil jeho potřeby a rizika a neuložil mu v jeho případě potřebný dohled či jiná omezení a povinnosti. Odsouzený by tak vlastně pykal za chyby soudu. Nicméně ponechání podmíněného propuštění v platnosti bez učinění dalších opatření se mi jeví také jako nesprávné, neboť nemusí zabránit dalším případným prohřeškům odsouzeného, a vést tak k dovršení jeho nápravy.

Proto zde shledávám velké pozitivum novely č. 390/2012 Sb. spočívající v zavedení možnosti dodatečného zpřísnění režimu podmíněného propuštění. Podle § 91 odst. 1 TrZ může nově soud výjimečně vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné propuštění v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí o tom, že se zbytek trestu vykoná, a zároveň dodatečně stanovit nad odsouzeným dosud neuložený dohled nebo dosud neuložená přiměřená omezení a povinnosti anebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu (ne však o více než dvě léta, zároveň nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 89 odst. 1 TrZ). Tato konstrukce v podstatě kopíruje již existující režim rozhodování o podmíněně odsouzených dle § 83 odst. 1 TrZ a o odsouzených k trestu obecně prospěšných prací (§ 65 odst. 3 TrZ).

Nyní tedy pokud podmíněně propuštěný např. z nedbalosti spáchá méně závažný TČ či se opakovaně nedostaví na středisko PMS, ale vzhledem k jeho charakterovým vlastnostem, vztahu k práci a společnosti, dosavadnímu průběhu zkušební doby, lze předpokládat jeho pozitivní ovlivnění zpřísněním režimu podmíněného propuštění, neměl by soud přistupovat k nařízení výkonu trestu. To však bude vždy na místě (popř. i po dodatečném zpřísnění režimu), pokud se propuštěný dopustí takového porušení uložených

¹⁵¹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1042.

podmínek a povinností, že ponechání podmíněného popuštění v platnosti by nepostačovalo k působení na odsouzeného a bylo by tak v rozporu s jeho samotným smyslem.¹⁵²

Avšak i u takovýchto odsouzených, kteří nastoupí výkon zbytku trestu, je zákonem umožněno opětovné podmíněné propuštění. To je možné po výkonu poloviny a v případech uvedených v § 88 odst. 4 TrZ po výkonu dvou třetin zbytku trestu. U výkonu výjimečného TOS na doživotí jej však zákon správně nepřipouští (§ 91 odst. 4 TrZ).

K možnosti opětovného podmíněného propuštění z výkonu téhož TOS se však obecně stavím skepticky. Jedním z předpokladů pro podmíněné propuštění je předpoklad vedení řádného života. Pokud jej však podmíněně propuštěný ve zkušební době nevedl a byl mu proto nařízen výkon zbytku TOS, těžko jej pak lze u něj později shledat. Komentář sice uvádí, že soud by měl především zkoumat chování a plnění povinností odsouzeného za dobu od nastoupení výkonu zbytku TOS,¹⁵³ nicméně se domnívám, že přihlídnutí k chování během zkušební doby je zde stejně, ne-li více důležité. Podmíněné propuštění chápu jako mimořádný institut, k jehož dosažení a plnění by měly směřovat veškeré snahy odsouzeného. Pokud mu však tato šance je dána a on selže, nevidím důvod, proč by mu měla být dána opětovně. Nezastávám názor, že tato možnost by měla být ze zákona vyloučena, tak jak to je upraveno např. na Slovensku¹⁵⁴ a v dalších zemích, ale soud by měl dostatečně zvážit, zda opětovné podmíněné propuštění je v tom konkrétním případě na místě. Jistě mohou nastat situace, kdy tomu tak skutečně bude, např. právě v případech, kdy soud nařídil výkon zbytku trestu za provedení méně závažných prohřešků, pro něž by dnes přistoupil k nově umožněnému zpřísnění režimu podmíněného propuštění.

3.5.3 Zákonná fikce výkonu trestu

Zákon pamatuje také na případy nečinnosti soudu, která ponechává podmíněně propuštěného v nejistotě při očekávání rozhodnutí po uplynutí zkušební doby. Neučinil-li soud bez viny podmíněně propuštěného do roka od uplynutí zkušební doby rozhodnutí (o osvědčení, nařízení výkonu trestu, zpřísnění režimu), má se dle § 91 odst. 3 TrZ za to, že trest byl vykonán dnem, kdy došlo k podmíněnému propuštění.

Fakticky se jedná o „osvědčení ze zákona“, neboť důsledky jsou stejné. Nicméně v tomto případě není rozhodné, zda podmíněně propuštěný vedl během zkušební doby a

¹⁵² PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1111.

¹⁵³ Tamtéž, s. 1115.

¹⁵⁴ srov. § 68 odst. 5 slovenského trestného zákona č. 300/2005 Z.z., v znení neskorších predpisov

v následujícím roce řádný život, zmíněné důsledky nastanou i za špatného chování.¹⁵⁵ Tomu tak však nebude, pokud vinu na nerozhodnutí věci nese sám podmíněně propuštěný, zejména pokud často měnil pobyt, aniž jeho změnu oznamoval příslušným orgánům, takže soud nemohl v dané lhůtě vykonat šetření o jeho chování na všech místech, či během zkušební doby spáchal další TČ a nebylo o něm doposud pravomocně rozhodnuto.¹⁵⁶ Rozhodnutí pak lze učinit až do uplynutí promlčecí doby.¹⁵⁷

Dle mého názoru je žádoucí, aby soud učinil rozhodnutí co nejdříve po uplynutí zkušební doby. Pokud propuštěný řádný život vedl, rozhodnutí je pro něj jistou odměnou, satisfakcí za projevenou snahu a představuje její ocenění soudem, má tedy i jistý výchovný účinek. Naopak pokud zde byly předpoklady pro nařízení výkonu zbytku trestu, není správné z hlediska ochrany společnosti ponechat takovou osobu na svobodě.¹⁵⁸

¹⁵⁵ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1113.

¹⁵⁶ R 26/2002 – usnesení NS ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001.

¹⁵⁷ PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1114.

¹⁵⁸ Existuje ještě jedna forma řízení o ukončení podmíněného propuštění dle § 91 odst. 5 TrZ. Jestliže byla záruka za dovršení nápravy odsouzeného zájmovým sdružením občanů odvolána, musí soud přezkoumat chování odsouzeného během zkušební doby. Shledá-li, že podmíněné propuštění už neplní své poslání, nařídí výkon zbytku trestu, jinak jej ponechá v platnosti. Odvolání záruky tedy není samo o sobě důvodem pro nařízení výkonu trestu, nýbrž je podnětem pro obligatorní přezkoumání již v průběhu zkušební doby. Rozhodnutí bude záležet na důvodech odvolání záruky a dosavadnímu chování během zkušební doby.

PÚRY, In ŠÁMAL: *Komentář k trestnímu...*, s. 1115.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se pokusila podat ucelený přehled o podmíněném propuštění, tedy o institutu, který v trestním právu zastává velmi důležité místo. Představuje totiž nejen významný motivační faktor pro řádné chování odsouzeného, ale je také prostředkem k dovršení jeho nápravy a resocializace. Laickou veřejností je však podmíněné propuštění často chybně chápáno pouze jako dobrodíní pro odsouzeného. K prohloubení tohoto mylného přesvědčení společnosti dle mého názoru bohužel přispějí také změny právní úpravy zavedené novelou č. 390/2012 Sb. Negativní hodnocení některých změn této úpravy jsem předkládala v průběhu celé práce, v následujících řádcích se pokusím své nejpodstatnější připomínky shrnout a nabídnout náměty de lege ferenda.

V první řadě za nešťastné považuji zakotvení možnosti podmíněného propuštění již po výkonu jedné třetiny TOS u pachatelů odsouzených za spáchání zločinu (ne zvláště závažného). U takovýchto pachatelů se vzhledem k jejich nebezpečnosti vyžaduje náležitá převýchova, které dle mého názoru není možné dosáhnout již výkonem pouhé třetiny trestu. Požadavek prvotrestnání TOS nepovažuji za dostačující, neboť se i přesto může jednat o recidivisty, v minulosti odsouzené k jinému mírnějšímu trestu. Myšlenka propouštění takovýchto vězňů již po výkonu třetiny trestu není v souladu s racionální trestní politikou, tato úprava nepřispěje k pocitu bezpečí společnosti a respektu, dodržování trestněprávních norem.¹⁵⁹ Proto by bylo na místě možnost takového podmíněného propuštění z právní úpravy úplně vypustit.

Za problematické považuji také nové pravidlo vyjádřené v § 88 odst. 2 TrZ, dle kterého soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na předčasné podmíněné propuštění, jen je-li zjevné, že by odsouzený nevedl řádný život. Je diskutabilní a v praxi bude složité určit, na základě jakých skutečností má být soudci již zřejmé, že odsouzený řádný život nepovede. Toto posouzení tak bude ponecháno na uvážení soudu, který bude muset své rozhodnutí obzvláště náležitě odůvodnit. Vedle této skutečnosti však větší problém vidím v tom, že soud bude moci zamítnout návrh ředitele věznice pouze tehdy, pokud nebude zjevně splněna pouze jediná podmínka pro podmíněné propuštění, a to vedení řádného života. Nesplnění dalších podmínek podle úmyslu zákonodárce nemá tedy zřejmě hrát řádnou roli. To však jistě není správné, navíc soud tak bude v určitých případech fakticky vázán návrhem ředitele věznice, což je však v rozporu s ústavní zásadou, že o trestu za TČ rozhoduje pouze soud. Nejsm si zcela jistá, zda záměr zákonodárce byl takový, jaký ze znění tohoto nového pravidla vyplývá,

¹⁵⁹ VÁLKOVÁ: Prezidentovo veto..., s. 19.

a předpokládám, že stejné pochyby ohledně výkladu pravidla mají i soudci a další zainteresované subjekty. Proto je de lege ferenda nezbytné toto ustanovení buď přeformulovat či vzhledem k neústavnosti úplně zrušit (pokud je úmysl zákonodárce skutečně takový).

Ve své práci jsem se kriticky vyjádřila také ke změně ustanovení § 88 odst. 3 TrZ, kdy nově mají být kritéria odčinění následků TČ a včasného nástupu do výkonu trestu zohledňována pouze u pachatelů odsouzených za zločin. Tato změna povede k neodůvodněnému zvýhodňování pachatelů odsouzených za přečin a k nerovnosti mezi poškozenými. Navíc je úprava v rozporu s koncepcí, kdy v současné době jsou přijímány jiné změny právní úpravy trestního práva, které naopak postavení poškozeného, oběti posilují. Proto je namístě se přinejmenším vrátit k předchozí úpravě tohoto ustanovení, vhodnější by však bylo zakotvit požadavek odčinění následků TČ podle sil odsouzeného jako obligatorní podmínku, neboť se domnívám, že k prokázání napravení pachatele je splnění této podmínky nezbytné.

Výše zmíněné, novelou zavedené změny, které snižují podmínky pro podmíněné propuštění, považuji za nepromyšlené a ukvapené. Podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu u pachatelů zločinů bude dle mého názoru v praxi nerealizovatelné, další změny povedou k nedostatečnému posuzování napravení pachatele. Záměr zákonodárce vyprázdnit věznice se tak podaří naplnit pouze krátkodobě, neboť nenapravení pachatelé se do věznic jistě brzo vrátí. I když jsou věznice po amnestii naplněny pouze ze 75 %, ¹⁶⁰ lze předpokládat, že za stávající trestní politiky a zaběhlé rozhodovací praxe soudů jejich obsazenost opět vzroste. Proto by se měla hledat řešení problému neustálého zvyšování počtu ukládaných nepodmíněných TOS, dokud je situace ještě únosná. Tento problém však nelze řešit až následným masivnějším podmíněným propouštěním. Je potřeba se zamyslet nad nutností ukládání krátkodobých TOS pachatelům méně závažné trestné činnosti. Stát by měl větší důraz klást také na práci s odsouzenými ve výkonu trestu a po jejich podmíněném propuštění, aby se účinně zabránilo recidivě. V první řadě by měly být navýšeny již dnes poddimenzované personální stavy PMS, pozornost by ale měla být věnována také podpoře a rozvoji činností nestátních subjektů, které působí v oblasti zacházení s propuštěnými.

I když novela zavedla spíše více negativních změn, je vhodné vyzdvihnout také její pozitiva. Za přínosné především považuji zakotvení možnosti dodatečného zpřísnění režimu podmíněného propuštění při porušení pravidel zkušební doby. Soud tak již nebude muset

¹⁶⁰ Statistické údaje VS ČR [online]. vscr.cz, 7. června 2013 [cit. 19. června 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>>.

v případech méně závažného provinění nařizovat hned výkon zbytku trestu. Kladem je také zkrácení lhůty pro opětovné podání žádosti odsouzeného na šest měsíců, kdy méně narušený odsouzený s TOS kratšího trvání bude moci sám iniciovat opětovné přezkoumání stavu své převýchovy. De lege ferenda by však měla být původní délka lhůty v trvání jednoho roku zachována pro pachatele odsouzené k TOS v délce převyšující pět let, neboť (vedle možného zvýšení nápadu žádostí těchto pachatelů a následnému přetížení soudců vykonávajících agendu podmíněného propuštění) existuje menší míra pravděpodobnosti změny stavu jejich převýchovy během poměrně krátké doby (vzhledem k jejich narušení). Pokud by u nich přece jen došlo k dřívější změně situace, mohou řízení iniciovat další oprávněné osoby. Pozitivum novely shledávám také ve změně ustanovení § 89 odst. 2 TrZ, kdy povinnost soudu uložit další opatření byla nahrazena fakultativní možností. De lege ferenda by bylo vhodné soudu umožnit uložení dalších opatření také při obecném podmíněném propuštění (nikoliv pouze předčasném). Takový postup by mohl vést k podmíněnému propuštění osob, s jejichž propuštěním soud váhá.

Vedle zmíněného novelizujícího zákona jsem v práci hodnotila také dosavadní právní úpravu podmíněného propuštění. Především jsem vyjádřila názor, že zavedení předčasně podmíněného propuštění nepovede k rapidnímu poklesu vězňených osob, neboť k dosažení a projevení změny postoje a rozpoznání napravení odsouzeného je u většiny vězňených osob potřeba delšího působení výkonu TOS.

Navrhla jsem také doplnění § 91 TrZ o možnost dodatečného odvolání dohledu nad podmíněně propuštěným rozhodnutím soudu na návrh probačního úředníka. Pokud bude propuštěný během zkušební doby již stabilizovaný a nebude vykazovat potřebu přísnější kontroly a pomoci, je formální dohled zaneprázdněné PMS, navíc ztěžující propuštěnému vést normální život, zbytečný.

Právní úpravu ukládání dohledu nad podmíněně propuštěnými by bylo vhodné také doplnit o povinnost soudu k jeho obligatornímu uložení pachatelům odsouzeným k TOS převyšujícího deset let, neboť u těchto pachatelů je kontrola spojená s pomocí nezbytným předpokladem pro návrat do běžného života a účinnou ochranu společnosti.

Návrh na zlepšení právní úpravy jsem vyjádřila také ve vztahu k § 333 odst. 3 TŘ. Stížnost proti rozhodnutí podle § 331 odst. 3 TŘ by měla být přípustná také proti výroku o vyslovení dohledu či stanovení dalších omezení, neboť i ty vedle delší zkušební doby zpřísnují pobyt propuštěného na svobodě, s nimiž nemusí souhlasit.

V souvislosti s prokázáním polepšení a požadavkem vedení žádného života jsem se v práci zabývala podklady, které má soud pro své rozhodnutí k dispozici. Ocenila jsem zavedení hodnotícího nástroje SARPO do praxe věznic a myšlenku zakotvení komisí pro podmíněné propuštění. Tyto novinky jistě přispějí k lepšímu poznání stavu věci a tomu odpovídajícímu rozhodnutí.

Závěrem lze říci, že právní úprava podmíněného propuštění má své světlé i stinné stránky. Nelze však souhlasit s posledním postupem zákonodárce, který se „zneužitím“ institutu podmíněného propuštění snažit napravit problémy mající svůj původ jinde. Tento postup přispívá k nedůvěře společnosti v institut podmíněného propuštění, což je vzhledem k jeho významu jistě ku škodě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie, učebnice, studie, komentované zákony

- CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Linde, 2009. 292 s.
- KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s.
- KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 92 s.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 921 s.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vydání. Praha: Academia, 1969. 250 s.
- ROZUM, Jan a kol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 261 s.
- ROZUM, Jan a kol. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 170 s.
- ROZUM, Jan a kol. *Vybrané problémy sankční politiky: Ukládání nepodmíněného TOS a jeho alternativ, institut zabezpečovací detence*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. 199 s.
- SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva: III. tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. 283 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku I.: obecná část (§ 1 - 139)*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 1450 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: Komentář II. díl*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 3011 s.

Odborné články

- GŘIVNA, Tomáš, ŘÍHA, Jiří. Vybrané problémy časové působnosti a přechodného ustanovení trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 3, s. 65 – 74.
- KALVODOVÁ, Věra. Několik poznámek k dlouhodobým trestům odnětí svobody a právu odsouzeného na resocializaci. *Trestní právo*, 1997, č. 10, s. 6 – 9.
- PETRAS, Michal a kol. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 9, s. 283 - 289.

- ROZUM, Jan. Dohled u podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 10, s. 313 – 318.
- ŘEHÁČEK, Jan. Trest odnětí svobody na doživotí a možnost podmíněného propuštění odsouzených z jeho výkonu. *Státní zastupitelství*, 2007, č. 9, s. 5 – 13.
- ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 249 – 256.
- ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 10, s. 300 – 305.
- ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo*, 2004, č. 8, s. 19 – 21.
- VÁLKOVÁ, Helena. Prezidentovo veto bylo namístě. *Lidové noviny*, 18. října 2012, s. 19 – 20.
- VANTUCH, Pavel. K možnostem využití podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. *Právo a zákonnost*, 1991, č. 2, s. 108 – 117.
- VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, č. 1, s. 16 – 23.
- ŽÁK, Vladimír. O podmíněném propuštění. *Soudce*, 2012, č. 6, s. 15 – 19.
- ŽÁK, Vladimír. Zamýšlené změny ve vězeňské legislativě. *Soudce*, 2013, č. 1, s. 14 - 20.

Internetové zdroje

- Informace k amnestii [online]. vscr.cz, 4. března 2013 [21. května 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/amnestie-1681/>>.
- Křehká šance (KPP – posílení možností sociální integrace propuštěných a prevence kriminality) [online]. risy.cz [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu/detail?id=104272>>.
- KULHÁNKOVÁ, Gabriela. *Pilotní projekt parolové rady* [online]. kr-ustecky.cz, 23. listopadu 2011 [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1662795&p1=175644>.
- MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Možnosti práce s pachatelem a obětí v době rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného na svobodu* [online]. ok.cz/iksp/ [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <www.ok.cz/iksp/docs/50y/Matouskova.doc>.

- Parole [online]. pmscr.cz [cit. 15. dubna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>>.
- PETRAS, Michal. *Zavedení nástroje SARPO do praxe* [online]. vscr.cz, 21. listopadu 2012 [cit. 18. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/zavedeni-nastroje-sarpo-do-praxe>>.
- Pořad České televize Otázky Václava Moravce [online]. ceskatelevize.cz, 19. srpna 2007 [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce-2-cast/207411030510819/video/>>.
- Pořad České televize Před polednem. *Cesta z vězení podle nových pravidel* [online]. www.ceskatelevize.cz, 24. srpna 2007 [cit. 4. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10117973312-pred-polednem/207452801360824/>>.
- Probační dohled – informační leták PMS [online]. pmscr.cz [cit. 5. května 2013]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_DOHLED_cz.pdf>.
- Přehled projektů PMS [online]. pmscr.cz [cit. 27. dubna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>>.
- VICHEREK, Roman. *Je dobrovolnost nástupu výkonu trestu odnětí svobody nutná podmínka podmíněného propuštění?* [online]. epravo.cz, 17. února 2011 [cit. 4. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/je-dobrovolnost-nastupu-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-nutna-podminka-podmineného-propusteni-70804.html>>.
- VICHEREK, Roman. *Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel* [online]. epravo.cz, 19. dubna 2011 [cit. 4. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html>>.
- VICHEREK, Roman. *Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 10. prosince 2012 [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeného-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

- Zvukový záznam vynesení odsuzujícího rozsudku nad Petrem Zelenkou [online]. youtube.com [cit. 1. dubna 2013]. Dostupné na <<http://www.youtube.com/watch?v=E2vx40AixzI>>.

Právní předpisy

- zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu TOS a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov

Judikatura

- R 2/1984 – usnesení NS ze dne 6. 5. 1983, sp. zn. 1 To 18/83.
- R 26/2002 – usnesení NS ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001.
- ÚS 51/2001-n. - nález ÚS ze dne 22. 3. 2001, sp. zn. III. ÚS 611/2000.
- ÚS 10/2009-u. – nález ÚS ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/2009-1.

Ostatní zdroje

- Dohoda o vzájemné spolupráci mezi PMS ČR a VS ČR při zavádění výsledků projektu Transition Facility do praxe obou služeb [online]. pmscr.cz, 23. července

- 2007 [cit. 15. dubna 2013]. Dostupné na https://www.pmscr.cz/download/070723_Dohoda_mezi_PMS_a_VS_2.pdf.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. (sněmovní tisk č. 410/0) [online]. psp.cz [cit. 3. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0>.
 - Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 17. března 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>.
 - instrukce ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy
 - Metodický standart PMS v oblasti Parole: Součinnost mezi VS ČR a PMS ČR v oblasti zjišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem [online]. pmscr.cz, červen 2007 [cit. 15. dubna 2013]. Dostupné na https://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf.
 - Měsíční statistické hlášení VS pro prosinec 2012 [online]. vscr.cz [21. května 2013]. Dostupné na http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%202012/MSH12-2012.pdf.
 - Měsíční statistické hlášení VS pro rok 2009 a 2010. Dostupné na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/>.
 - Statistické ročenky VS za rok 2000, 2011 a 2012 [online]. vscr.cz [cit. 22. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.
 - Statistické údaje VS ČR [online]. vscr.cz, 7. června 2013 [cit. 19. června 2013]. Dostupné na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>.

SHRNUTÍ

„Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“

Diplomová práce podává ucelený přehled o institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Hodnotí jeho právní úpravu, zejména s přihlédnutím ke změnám, které zavádí novelizující zákon č. 390/2012 Sb., a navrhuje možná řešení problematických aspektů de lege ferenda. Také zkoumá, zda užívání institutu podmíněného propuštění dokáže razantně snížit počty vězňených osob. Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola seznamuje čtenáře s podstatou a významem institutu podmíněného propuštění a podává přehled vývoje právní úpravy. Stěžejní část práce nabízí rozbor zákonných předpokladů, jejichž splnění je pro podmíněné propuštění nezbytné. Pozornost je zvláště věnována specifických formám podmíněného propuštění, a to předčasnému podmíněnému propuštění a podmíněnému propuštění doživotně odsouzených. Poslední kapitola se zabývá procesním vymezením řízení o podmíněném propuštění a podklady, které soud má pro rozhodnutí k dispozici. Práce se věnuje také omezujícím opatřením a povinnostem ukládaným podmíněně propuštěným a roli, kterou zde sehrává Probační a mediační služba.

SUMMARY

„Conditional release from serving a sentence of imprisonment“

The thesis provides comprehensive overview of the institute of conditional release from serving a sentence of imprisonment. It evaluates its legal regulations, especially it takes account of the changes, which the amendment No. 390/2012 Coll. introduces, and it proposes possible solutions to problematic aspects de lege ferenda. It also examines whether the application of the institute of conditional release can significantly reduce number of prisoners. The thesis is divided into three chapters. The first part introduces the readers to point and importance of the institute and gives overview of the evolution of legal regulations. The main part proposes the analysis of the legal requirements whose fulfilment is necessary for conditional release. The attention is especially devoted to specific forms of conditional release, that is premature conditional release and conditional release from life sentence. The last chapter deals with judicial proceeding and the evidence which the court has for his decision. The thesis also devotes to restrictions and obligations imposed to conditional released and the role of Probation Service.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

podmíněné propuštění, předčasné podmíněné propuštění, trest odnětí svobody, doživotí, novela č. 390/2012 Sb., zkušební doba, parole, dohled, nástroj SARPO, komise pro podmíněné propuštění, Probační a mediační služba

LIST OF KEY WORDS

conditional release, premature conditional release, sentence of imprisonment, life sentence, amendment No. 390/2012 Coll., probationary period, parole, supervision, instrument SARPO, committee of conditional release, Probation Service